

Universitätsbibliothek Wuppertal

Kirchengeschichte

Eusebius

Leipzig, 1908

⊖

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-2093](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-2093)

Τάδε καὶ ἡ ἐνάτη περιέχει βιβλος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας

- $\overline{A}$ Περὶ τῆς ἐπιπλάστου ἀνέσεως.
- $\overline{B}$ Περὶ τῆς μετέπειτα διαστροφῆς.
- 5 $\overline{\Gamma}$ Περὶ τοῦ κατὰ Ἀντιόχειαν νεοπαγοῦς ξοάνου.
- $\overline{\Delta}$ Περὶ τῶν καθ' ἡμῶν ψηφισμάτων.
- $\overline{E}$ Περὶ τῶν ἐπιπλάστων ὑπομνημάτων.
- $\overline{\xi}$ Περὶ τῶν ἐν τῷδε τῷ χρόνῳ μεμαρτυρηζόντων.
- $\overline{Z}$ Περὶ τῆς καθ' ἡμῶν ἐν στήλαις ἀνατεθείσης γραφῆς.
- 10 $\overline{H}$ Περὶ τῶν μετὰ ταῦτα συμβεβηκότων ἐν λιμῷ καὶ λοιμῷ καὶ πολέμοις.
- $\overline{\Theta}$ Περὶ τῆς τῶν τυράννων καταστροφῆς τοῦ βίου, καὶ οἷαις ἐχρήσαντο πρὸς τῆς τελευτῆς φωναίς.
- [$\overline{I}$ Περὶ τῆς τῶν θεοφιλῶν βασιλέων νίκης]
- 15 $\overline{I[A]}$ Περὶ τῆς ὑστάτης ἀπωλείας τῶν τῆς θεοσεβείας ἐχθρῶν.

14 der Titel ist, wie die falsche Stellung zeigt, ein Rest aus der früheren Ausgabe

802 Τὰ μὲν δὴ τῆς παλινοφθίας τοῦ προτεθέντος βασιλικοῦ νεύματος A 1 1
 ἤπλωτο τῆς Ἀσίας πάντη καὶ πανταχοῦ κατὰ τε τὰς ἀμφὶ ταύτην
 ἐπαρχίας· ὧν τοῦτον ἐπιτελεσθέντων τὸν τρόπον Μαξιμῖνος, ὁ ἐπ'
 ἀνατολῆς τύραννος, δυσσεβέστατος εἰ καὶ τις ἄλλος, καὶ τῆς εἰς τὸν
 5 τῶν ὄλων θεὸν εὐσεβείας πολεμιώτατος γεγονώς, οὐδαμῶς τοῖς
 γραφείοις ἀρεσθεῖς, ἀντὶ τοῦ προτεθέντος γράμματος λόγῳ προσ-
 τάττει τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἄρχουσιν τὸν καθ' ἡμῶν ἀνεῖναι πόλε-
 μον. ἐπεὶ γὰρ αὐτῷ μὴ ἐξῆν ἄλλως τῇ τῶν κρειτόνων ἀντιλέ-
 γειν κρίσει, τὸν προεκτεθέντα νόμον ἐν παραβύστω θεῖς καὶ ὅπως
 10 ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸν μέρεσιν μὴ εἰς προὔπτον ἀχθείη, φροντίσας,
 ἀγράφῳ προστάγματι τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἄρχουσιν τὸν καθ' ἡμῶν
 διωγμὸν ἀνεῖναι προστάττει· οἱ δὲ τὰ τῆς παρακελεύσεως ἀλλήλοις
 διὰ γραφῆς ὑποσημαίνουσιν. ὁ γοῦν παρ' αὐτοῖς τῷ τῶν ἐξοχωτά- 2
 των ἐπάρχων ἀξιώματι τετιμημένος Σαβίνος πρὸς τοὺς κατ' ἔθνος
 15 ἡγουμένους τὴν βασιλείῳ ἐμφαίνει γνώμην διὰ Ῥωμαϊκῆς ἐπιστο-
 λῆς· οἱ δὲ τὴν τῶν γραφέντων αὐτοῖς ἐπαληθεύειν προαίρεσιν 7

16 Für οἱ δὲ schalten ATER aus der früheren Ausgabe ein: ἧς καὶ αὐτῆς
 ἢ ἐρμηνεία τοῦτον περιέχει τὸν τρόπον

>Διπαρωτάτη καὶ καθωσιωμένη σπονδῇ ἢ θειότης τῶν δεσποτῶν ἡμῶν θειο- 3
 20 >τάτων αὐτοκρατόρων πάντων τῶν ἀνθρώπων τὰς διανοίας πρὸς τὴν ὀσίαν καὶ
 >ὄρθην τοῦ ζῆν ὁδὸν περιαγαγεῖν ἔτι πάλα ὤρισεν, ὅπως καὶ οἱ ἀλλοτρίῳ Ῥο-
 >μαίων σνηθεία ἀκολουθεῖν δοκοῦντες τὰς ὀφειλομένας θρησκείας τοῖς ἀθανάτοις
 >θεοῖς ἐπιτελοῖεν· ἀλλ' ἢ τινῶν ἔνστασις καὶ τραχηλάτη βουλή εἰς τοσοῦτον περιέ- 4
 >στη ὡς μήτε λογισμῷ δικαίῳ τῆς κελεύσεως δύνασθαι ἐκ τῆς ἰδίας προθέσεως

ATERBDMΣA

6—8 ἀντὶ — πόλεμον Doublette zu 11/12 ἀγράφῳι — προστάττει vgl. zu
 776, 4—9 | 14 ἐπάρχων ATER ἐπάρχων BM > D

24 ὡς A > T¹ER ὥστε Tr

804 νενομικότες, λογισταῖς καὶ στρατηγοῖς καὶ τοῖς κατ' ἀγροὺς ἐπιτε-
ταγμένοις τὴν βασιλικὴν διὰ γραμμάτων ἐμφανῆ καθιστῶσι γνώμην·
οὐ μόνον δ' αὐτοῖς διὰ γραφῆς ταῦτα προνώρει, καὶ ἔργοις δὲ
πολὺ πρότερον, ὡς ἂν νεῦμα βασιλικὸν εἰς πέρας ἄγοντες, ὅσους
5 εἶχον δεσμοτηρίοις καθειργμένους διὰ τὴν εἰς τὸ θεῖον ὁμολογίαν,
εἰς φανερόν προάγοντες ἤλευθέρουν, ἀνιέντες τούτων δὴ αὐτῶν
τοὺς ἐν μετάλλοις ἐπὶ τιμωρίᾳ δεδομένους· τοῦτο γὰρ ἐπ' ἀληθείας
βασιλεῖ δοκεῖν ὑπελήφασιν ἠπατημένοι. καὶ δὴ τούτων οὕτως 8
ἐπιτελεσθέντων, ἀθρόως οἷόν τι φῶς ἐκ ζοφερᾶς νυκτὸς ἐκλάμψαν,
10 κατὰ πᾶσαν πόλιν συγκροτουμένας παρῆν ὄραν ἐκκλησίας συνόδους
τε παμπληθεῖς καὶ τὰς ἐπὶ τούτων ἐξ ἔθους ἐπιτελουμένας ἀγωγὰς·
καταπέπληκτο δ' οὐ σμικρῶς ἐπὶ τούτοις πᾶς τις τῶν ἀπίστων

ἀναχωρεῖν μήτε τὴν ἐπιχειρήσασαν τιμωρίαν αὐτοὺς ἐκφοβεῖν. ἐπειδὴ τοίνυν συνέ- 5
βαιεν ἐκ τοῦ τοιοῦτον τρόπον πολλοὺς εἰς κίνδυνον ἑαυτοὺς περιβάλλειν, κατὰ
15 τὴν προσοῦσαν ἐγγένειαν τῆς εὐσεβείας ἢ θεϊότης τῶν δεσποτῶν ἡμῶν τῶν δυνα-
τωτάτων αυτοκρατόρων ἀλλότριον εἶναι τῆς προθέσεως τῆς θειοτάτης τῆς ἰδίας
>δοκιμάζουσα τὸ ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας εἰς τοσοῦτον κίνδυνον τοὺς ἀνθρώπους
>περιβάλλειν, ἐκέλευσεν διὰ τῆς ἐμῆς καθοσιώσεως τῇ σὴ ἀγχινοῖα διαχαράξει ἴν'
20 >εἰ τις τῶν Χριστιανῶν τοῦ ἰδίου ἔθνους τὴν θρησκείαν μετιῶν ἐδρεθεῖη, τῆς κατ'
>αὐτοῦ ἐνοχλήσεως καὶ τοῦ κινδύνου αὐτὸν ἀποστήσειας καὶ μὴ τινα ἐκ ταύτης
>τῆς προφάσεως τιμωρίᾳ κολαστέον νομίσειας, ὅποτε τῇ τοῦ τοσοῦτον χρόνου
>συνελεύσει συνέστη αὐτοὺς μηδεὶν τρόπον πεπεῖσθαι δεδνησθαι ὅπως ἀπὸ τῶν
>τοιοῦτων ἐνστάσεων ἀναχωρήσασιν. γράψαι τοιγαροῦν πρὸς τοὺς λογιστὰς καὶ 6
>τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς πραιποσίτους τοῦ πάγον ἐκάστης πόλεως ἢ σὴ ἐπι-
25 >στρέφεια ὑφείλει ἵνα γνωστὴν περαιτέρω αὐτοῖς τούτου τοῦ γράμματος φροντίδα
>ποιεῖσθαι μὴ προσήκειν· ἐπὶ τούτοις οἱ κατ' ἐπαρχίαν

9 II Kor. 4, 6

ATERBDMΣΔ

1 νενομικότες ATER νομίσαντες BDM | 4 ὅσους BDMΣΔ οὐς ATER |
5 δεσμοτηρίοις BDM ἐν δεσμοτηρίοις ATER | καθειργμένους RBDM καθειρ-
γνυμένους ATE | 6 τούτων AT¹EBDM καὶ τούτων TrR, τούτων δὴ αὐτῶν unver-
ständlich, auch der Anschluss von ἀνιέντες τοὺς—δεδομένους durch das Participium
ist inconcinn, vgl. zu 776, 4—9 | 7 δεδεμένους T¹, durch Rasur corr. δεδομένους
BD | 7/8 τοῦτο — ἠπατημένοι Doublette zu 802, 16—804, 1 τὴν—νενομικότες |
11 ἀγωγὰς TERBDΣ συναγωγὰς AM | 12 οὐ μικρῶς ἐπὶ τούτοις BDM ἐπὶ
τούτοις οὐ σμικρῶς ATER

14 περιβάλλειν AT^r περιβαλεῖν T¹ER | 23 γράψαι TER ἐγγράψαι A

806 ἔθνῶν, τῆς τοσαύτης μεταβολῆς τὸ παράδοξον ἀποθανιμάζων μέγαν
 τε καὶ μόνον ἀληθῆ τὸν Χριστιανῶν θεὸν ἐπιβοώμενος. τῶν δ' 9
 ἡμετέρων οἱ μὲν τὸν τῶν διωγμῶν ἀγῶνα πιστῶς καὶ ἀνδρικῶς
 διηθληζότες τὴν πρὸς ἅπαντας αὐθις ἀπελάμβανον παρηγοίαν, ὅσοι
 5 δὲ τὰ τῆς πίστεως νενοσηζότες τὰς ψυχὰς ἐτύγχανον χειμασμένοι.
 ἀσμένως περὶ τὴν σφῶν θεραπείαν ἔσπευδον, ἀντιβολουῦντες καὶ
 σωτηρίας δεξιὰν τοῖς ἐρρωμένοις αἰτούμενοι τὸν τε θεὸν ἕλων
 αὐτοῖς γενέσθαι καθικετεύοντες· εἶτα δὲ καὶ οἱ γενναῖοι τῆς θεο- 10
 σεβείας ἀθλητὰ τῆς εἰς τὰ μέταλλα κακοπαθείας ἐλευθερούμενοι
 10 ἐπὶ τὰς αὐτῶν ἐστέλλοντο, γαῦροι καὶ φαιδροὶ διὰ πάσης ἰόντες
 πόλεως εὐφροσύνης τε ἀλέκτου καὶ ἦν οὐδὲ λόγῳ δυνατὸν ἐρημη-
 νεῦσαι παρηγοίας ἔμπλεοι. στίφη δ' οὖν πολυάνθρωπα κατὰ 11
 μέσας λεωφόρους καὶ ἀγορὰς ὄδοις καὶ ψαλμοῖς τὸν θεὸν ἀννυνοῦντα
 τὰ τῆς πορείας ἤννευ, καὶ τοὺς μετὰ τιμωρίας ἀπηρεστάτης μικρῶ
 15 πρόσθεν δεσμίου τῶν πατρίδων ἀπεληλαμένους εἶδες ἂν ἰλαροῖς
 καὶ γεγηθόσι προσώποις τὰς αὐτῶν ἐστίας ἀπολαμβάνοντας, ὡς καὶ
 τοὺς πρότερον καθ' ἡμῶν φονῶντας τὸ θάναμα παρὰ πᾶσαν ὀρῶντας
 ἐλπίδα, συγκαίρειν τοῖς γεγενημένοις.

Ταῦτα δ' οὐκ ἐθ' οἷός τε φέρειν ὁ τύραννος μισόκαλος καὶ πάν- B 2
 20 των ἀγαθῶν ἐπίβουλος ὑπάρχων, ὃν ἔφαμεν τῶν ἐπ' ἀνατολῆς ἀρχεῖν
 μερῶν, οὐδ' ὅλους ἐπὶ μῆνας ἕξ τοῦτον ἐπιτελεῖσθαι τὸν τρόπον
 ἠέσχετο. ὅσα δ' οὖν πρὸς ἀνατροπὴν τῆς εἰρήνης μηχανώμενος
 πρῶτον μὲν εἰργεῖν ἡμᾶς τῆς ἐν τοῖς κοιμητηρίοις συνόδου διὰ προ-
 φάσεως πειρᾶται, εἶτα διὰ τινων πονηρῶν ἀνδρῶν αὐτὸς ἐαυτῶ
 25 καθ' ἡμῶν πρεσβεύεται, τοὺς Ἀντιοχείων πολίτας παρορησάσας ἐπὶ
 τὸ μηδαμῶς τινα Χριστιανῶν τὴν αὐτῶν οἰκίαν ἐπιτρέπεσθαι πα-
 808 τριῖδα ὡς ἐν μεγίστῃ δωρεᾷ παρ' αὐτοῦ τυχεῖν ἀξιῶσαι, καὶ ἑτέρον
 δὲ ταῦτ' ὑποβαλεῖν διαπράξασθαι· ὃν πάντων ἀρχηγὸς ἐπ' αὐτῆς
 Ἀντιοχείας ἐπιφύεται Θεότεκνος, δεινὸς καὶ γόης καὶ πονηρὸς ἀνὴρ

20/21 780, 22. 802, 3/4

ATERBDMΣΑ

3 ἀνδρικῶς BDMΔ ἀνδρείως ATER | 19 φέρειν TER¹BDM ἦν φέρειν A
 ὢν φέρειν Re | μισόκαλος BDMΣ μισόκαλος ἐς τὰ μάλιστα ATER |
 21 ἕλων AT^rR ἕλοισ T¹ERBDM | 22 ἕσα ohne Responcion | 24/25 steht
 in sachlichem Widerspruch zu S. 808, 2/3 ὢν . . ἀρχηγός . . ἐπιφύεται Θεότεκνος
 und S. 808, 12—20 | 25 πρεσβεύεται AT¹BDΣ πρεσβευτὰς T^eTrERM

1/2 καὶ — διαπράξασθαι schlecht redigirte Doublette zu 19/20 καὶ — ὑπο-
 βεβληζότων, vgl. zu S. 806, 24/25 | 2 ὑποβαλεῖν ATER ὑποβάλλειν M ὑπο-
 βάλλει BD

808 καὶ τῆς προσωονμίας ἀλλότριος· ἐδόκει δὲ λογιστεῦναι τὰ κατὰ τὴν
 5 πόλιν. πλείστα δ' οὖν οὗτος καθ' ἡμῶν στρατευόμενος καὶ πάντα Γ 3
 τρόπον τοὺς ἡμετέρους ὡσπερ τινὰς φῶρας ἀνοσίους ἐκ μυχῶν
 θηρεῦσαι διὰ σπουδῆς πεποιημένος πάντα τε ἐπὶ διαβολῇ καὶ κατη-
 γορία τῇ καθ' ἡμῶν μεμηχανημένος, καὶ θανάτου δὲ αἴτιος μυρίοις
 ὅσοις γεγονώς, τελευτῶν εἰδωλόν τι Διὸς Φιλίου μαγανείαις τισὶν
 10 καὶ γοητείαις ἰδρύνεται, τελετάς τε ἀνάγνους αὐτῷ καὶ μνήσεις ἀκαλ-
 λιερότους ἐξαγίστους τε καθαροὺς ἐπινοήσας, μέχρι καὶ βασιλείως
 τὴν τερατείαν δι' ὧν ἐδόκει χρησμῶν ἐπεδείκνυτο. καὶ δὴ καὶ
 οὗτος κολακεία τῇ καθ' ἡδονὴν τοῦ κρατοῦντος ἐπεγείρει κατὰ
 15 Χριστιανῶν τὸν δαίμονα καὶ τὸν θεὸν δὴ κελεύσασθαι φησὶν ὑπερορίους
 τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀμφὶ τὴν πόλιν ἀγρῶν ὡς ἂν ἐχθροὺς αὐτῷ
 Χριστιανούς ἀπελάσαι. τούτῳ δὲ πρώτῳ κατὰ γνώμην πράξαντι Δ 4 1
 πάντες οἱ λοιποὶ τῶν ἐν τέλει τὰς ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν πόλεις
 οἰκοῦντες τὴν ὁμοίαν ὁρμῶνται ψῆφον ποιήσασθαι, προσφιλεῖς εἶναι
 τοῦτο βασιλεῖ τῶν κατ' ἐπαρχίαν ἡγεμόνων συνεωρακότων καὶ τοῦτ'
 20 αὐτὸ διαπράξασθαι τοῖς ὑπὲρ τοῖς ὑποβεβληκότων· ὧν δὴ καὶ αὐ- 2
 τῶν τοῖς ψηφίσμασιν δι' ἀντιγραφῆς ἀσμενέστατα ἐπινεύσαντος τοῦ
 τυράννου, αὐθις ἐξ ὑπαρχῆς ὁ καθ' ἡμῶν ἀνεφλέγετο διωγμός. ἱε-
 ρεῖς δὴτα κατὰ πόλιν τῶν ξοάνων καὶ ἐπὶ τούτοις ἀρχιερεῖς πρὸς
 αὐτοῦ Μαξιμίμου οἱ μάλιστα ταῖς πολιτείαις διαπρέφαντες καὶ διὰ
 810 πασῶν ἔνδοξοι γενόμενοι καθίσταντο, οἷς καὶ πολλή τις εἰσῆγετο
 σπουδὴ περὶ τὴν τῶν θεραπευομένων πρὸς αὐτῶν θρησκείαν. ἢ 3
 γοῦν ἔκτοπος τοῦ κρατοῦντος δεισιδαιμονία, συνελόντι φάναι, πάν-
 τας τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀρχοντάς τε καὶ ἀρχομένους εἰς τὴν αὐτοῦ χάριν
 5 πάντα πράττειν καθ' ἡμῶν ἐνήγεν, ταύτην αὐτῷ χάριν μεγίστην
 ἀνθ' ὧν ἐνόμιζον πρὸς αὐτοῦ τεύξεσθαι εὐεργεσιῶν, ἀντιδωρον-
 μένων, τὸ καθ' ἡμῶν φονᾶν καὶ τινὰς εἰς ἡμᾶς καινοτέρας κακοη-
 θείας ἐνδείκνυσθαι. πλασάμενοι δὴτα Πλάτων καὶ τοῦ σωτήρος E 5 1
 ἡμῶν ὑπομνήματα πάσης ἔμπλεα κατὰ τοῦ Χριστοῦ βλασφημίας,
 10 γνώμη τοῦ μείζονος ἐπὶ πᾶσαν διαπέμπονται τὴν ὑπ' αὐτὸν ἀρχὴν
 διὰ προγραμμάτων παρακελευόμενοι κατὰ πάντα τόπον, ἀγροὺς τε

22—S. 810, 2 vgl. 782, 5—12

ATERBDMΣΑ

8 δὲ BD τε ATE γε M > R | 9 φίλιον AT¹BDΣΑ φιδίου TcE¹M φειδίου
 TrErR | 10 ἰδρύνεται ATER ἰδρύνει BDM | 12 χρησμῶν BDA χρημῶν M
 χρησμῶν ἐκτελεῖν ATER weder δι' ὧν ἐδόκει noch ἐκτελεῖν übersetzt Σ
 13 ἐπεγείρει ATER ἐγείρει BDM | 16 ἀπελάσαι ATER ἐλάσαι BDM
 18 εἶναι BDMΣ δ' εἶναι ATER

11 προγραμμάτων TrERBDMΔ, Tc unleserlich γραμμάτων AT¹

- 810 καὶ πόλεις, ἐν ἔκφρασι ταῦτα τοῖς πᾶσιν ἐκθεῖναι τοῖς τε παισὶ τοῖς
 γραμματοδιδασκάλους ἀντὶ μαθημάτων ταῦτα μελετᾶν καὶ διὰ μνήμης
 κατέχειν παραδίδοναι· ὧν τοῦτον ἐπιτελουμένων τὸν τρόπον, ἕτερος 2
 15 στρατοπεδάρχης, ὃν δοῦκα Ῥωμαῖοι προσαγορεύουσιν, ἀνὰ τὴν Λα-
 μασκὸν τῆς Φοινίκης ἐπίρρητά τινα γυναικάρια ἐξ ἀγορᾶς ἀνάρ-
 παστα ποιήσας, βασάνους αὐταῖς ἐπιθήσειν ἠπέλει, λέγειν ἐγγράφως
 ἐπαναγκάζων, ὡς δὴ εἰρήσάν ποτε Χριστιανὰ συνειδέειν τε αὐτοῖς
 20 ἀθεμιτολογίας ἐν αὐτοῖς τε τοῖς κυριακοῖς πράττειν αὐτοὺς τὰ ἀκό-
 λαστα καὶ ὅσα ἄλλα λέγειν αὐτὰς ἐπὶ διαβολῇ τοῦ δόγματος ἤθελεν·
 ὧν καὶ οὗτος ἐν ὑπομνήμασιν τὰς φωνὰς ἐντεθεισας βασιλεῖ κοι-
 νοῦται, καὶ δὴ προστάξαντος εἰς πάντα τόπον καὶ πόλιν καὶ ταῦτα
 δημοσιοῦται τὰ γράμματα. ἀλλ' ὃ μὲν οὐκ εἰς μακρὸν ἀντόχειρ 6 1
 ἑαυτοῦ γεγονώς ὁ στρατάρχης δίκην τίνυσσιν τῆς κακοτροπίας·
 25 ἡμῶν δ' αὖ φυγαὶ πάλιν ἀνεκινουῦντο καὶ διωγμοὶ χαλεποὶ τῶν
 τε κατὰ πάσας ἐπαρχίας ἡγουμένων ἀθίς δεινὰ καθ' ἡμῶν ἐπανα-
 στάσεις, ὡς καὶ τινὰς ἀλόντας τῶν περὶ τὸν θεῖον λόγον ἐπιφανῶν
 ἀπαραίτητον τὴν ἐπὶ θανάτῳ ψῆφον καταδέξασθαι· ὧν τρεῖς ἐν
 812 Ἐμίση πόλει τῆς Φοινίκης Χριστιανούς σφᾶς ὁμολογήσαντες, θηρίων
 βορᾶ παραδίδονται· ἐπίσκοπος ἦν ἐν τούτοις Σιλβανός, τὴν ἡλιζίαν
 ἐπέργησας, ἐν ὅλοις ἔτεσιν τεσσαράκοντα τὴν λειτουργίαν διηρυ-
 κώς. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Πέτρος τῶν κατ' Ἀλεξάν- 2
 5 δρειαν παροικιῶν προστὰς ἐπιφανέστατα, θεῖον ἐπισκόπων χοῦμα
 βίου τε ἀρετῆς ἕνεκα καὶ τῆς τῶν ἱερῶν λόγον συνασκήσεως, ἐξ
 οὐδεμιᾶς ἀνάρπαστος γεγονώς αἰτίας, μηδεμιᾶς προλαβούσης προσδο-
 κίας, ἀθρόως οὕτως καὶ ἀλόγως, ὡς ἂν Μαξιμίνου προστάξαντος,
 τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον
 10 ἐπισκόπων ἄλλοι πλείους ταῦτὸν ὑπομένουσιν· Λουκιανός τε, ἀνὴρ 3
 τὰ πάντα ἀριστος βίῳ τε ἐγκρατεῖ καὶ τοῖς ἱεροῖς μαθήμασιν συγκε-
 κροτημένος, τῆς κατὰ Ἀντιόχειαν παροικίας πρεσβύτερος, ἀρχεὶς ἐπὶ
 τῆς Νικομηδέων πόλεως, ἔνθα τηρικαῦτα βασιλεὺς διατρίβων ἐτύγ-
 χανεν, παρασχών τε ἐπὶ τοῦ ἀρχόντος τὴν ὑπὲρ ἧς προΐστατο δι-
 15 δασκαλίας ἀπολογία, δεσμοτηρίῳ παραδοθεὶς κτίννεται. τοσαῦτα 4
 δῆτα ἐν βραχεῖ τῷ μισοκάλῳ Μαξιμίνῳ καθ' ἡμῶν συνεσεύαστο,

28—S. 812, 4 vgl. 772, 9—12

4—10 vgl. 772, 24—774, 1 — 10—15 vgl. 772, 2—6

ATERBDMΣΑ

12/13 τοῖς τε πᾶσι γραμματοδιδασκάλοις Σ

1 πόλει BDM τῇ πόλει ATER | ὁμολογήσαντες TERDM ὁμολογήσαντας

AB | 4 δὲ ATER δὴ BDM | 11 ἐγκρατεῖ TERBDMΣ ἐγκρατῆς A

812 ὡς τοῦ προτέρου δοκεῖν πολλῶ χαλεπώτερον τοῦτον ἡμῖν ἐπεξη-
γέρθαι διωγμὸν.

Ἄνὰ μέσας γέ τοι τὰς πόλεις, ὃ μηδὲ ἄλλοτέ ποτε, ψηφίσματα $\bar{Z}$ 7 1
20 πόλεων καθ' ἡμῶν καὶ βασιλικῶν πρὸς ταῦτα διατάξεων ἀντιγρα-
φὰ στήλαις ἐντετυπωμένα χαλκαῖς ἀνωρθοῦντο, οἱ τε παῖδες ἀνὰ
τὰ διδασκαλεῖα Ἰησοῦν καὶ Πιλάτον καὶ τὰ ἐφ' ὕβρει πλασθέντα
ὑπομνήματα διὰ στόματος κατὰ πᾶσαν ἔφερον ἡμέραν. ἐνταῦθά 2
μοι ἀναγκαῖον εἶναι φαίνεται αὐτὴν δὴ ταύτην τὴν ἐν στήλαις ἀνα-
25 θεῖσσαν τοῦ Μαξιμίνου γραφὴν ἐντάξαι, ἵν' ὁμοῦ τῆς τε τοῦ ἀνδρὸς
θεομισείας ἢ ἀλαζόν καὶ ὑπερήφανος αὐθάδεια φανερὰ κατασταίῃ
καὶ τῆς παρὰ πόδας αὐτὸν μετελθούσης ἱερᾶς δίκης ἢ ἄπυρος κατὰ
τῶν ἀσεβῶν μισοπονηρία, πρὸς ἧς ἐλαθεῖς οὐκ εἰς μακρὸν τάναντία
περὶ ἡμῶν ἐβουλεύσατό τε καὶ δι' ἐγγράφων νόμων ἐδογματίσεν.

814 ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΞΙΜΙΝΟΥ ΠΡΟΣ ΤΑ ΚΑΘ' 3
ΗΜΩΝ ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ ΑΝΤΙΓΡΑΦΗΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΤΥΡΩΙ ΣΤΗ-
ΛΗΣ ΜΕΤΑΛΗΦΘΕΙΣΗΣ

Ἦδη ποτὲ ἢ ἀσθενῆς θρασύτης τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἴσχυσεν
5 πᾶσαν πλάνης ἀμαρρότητα καὶ ὁμίχλην ἀποσεισαμένη καὶ ἀνασχε-
δάσασα, ἣτις πρὸ τούτου οὐ τοσοῦτον τῶν ἀσεβῶν ὅσον τῶν ἀθλίων
ἀνθρώπων τὰς αἰσθήσεις ὀλεθρῶ ἀγνοίας σκότῳ ἐνεληθεῖσας ἐπο-
λίόρκει, ἐπιγνῶναι ὡς τῇ τῶν ἀθανάτων θεῶν φιλαγάθῳ προνοίᾳ
διοικεῖται καὶ σταθεροποιεῖται ὅπερ πρᾶγμα ἀπιστόν ἐστιν εἰπεῖν 4
10 ὅπως κεχαρισμένον ὅπως τε ἠδιστον καὶ προσφιλες ἡμῖν γέγονεν
ὡς μέγιστον δεῖγμα τῆς θεοφιλοῦς ἡμῶν προαιρέσεως δεδοκέναι.
ὅποτε καὶ πρὸ τούτου οὐδενὶ ἀγνωστον ἦν ὁποίας παρατηρήσεως
καὶ θεοσεβείας πρὸς τοὺς ἀθανάτους θεοὺς ἐτυγχάνετε ὄντες, οἷς
οὐ φιλῶν καὶ ὑποκένων ῥημάτων πίστις, ἀλλὰ συνεχῆ καὶ παρά-

4—S. 820, 8 vgl. die Inschrift von Arykanda Arch. epigr. Mitth. aus Oester-
reich 16, 93 f. 108

ΑΤΕΡΒΔΜΣΔ

29 ἐδογματίσεν [ε R] ΤΕΡΜΣ ἐδογματίσεν τοῦτον ἐπ' αὐτῶν λέξεων ἔχουσαν
τὸν τρόπον ABD

1 μαξιμινον M Μαξιμίνον τοῦ νέου Σ^a | 5 ἀποσεισαμένη ΑΤr ἀποστησα-
μένη Τ'ΕΡΒΔΜ | 6 ἀθλίων Π ἀθέων Σ | 7 ἐνεληθεῖσα ΜΣ | 9 vor
διοικεῖται setzt ein τὸ πᾶν oder τὰ πάντα Σ | 11 vor ὡς erwartet man τῶι oder
διὰ τὸ | ἡμῶν ΑΤrRMΣ ἡμῶν Τ'ΕΒΔ | δεδοκέναι ΑDrMΣ δεδοκέναι ΒΔ¹
δεδηλωκέναι ΤΕΡ | 14/15 συνεχῆ καὶ παράδοξα falsche Übersetzung lateinischer
nominat. femin., z. B. solida et admiranda scil. fides

814 >δοξα ἔργων ἐπισημῶν γνωρίζεται. διόπερ ἐπαξίως ἢ ὑμετέρα πόλις 5
 16 >θεῶν ἀθανάτων φόβον ἰδρυμά τε καὶ οἰκητήριον ἐπιχαλοῖτο· πολ-
 >λοῖς γοῦν παραδείγμασι καταφαίνεται τῇ τῶν οὐρανίων θεῶν ἀν-
 >τὴν ἐπιδημία ἀνθεῖν. ἰδοὺ τοίνυν ἢ ὑμετέρα πόλις πάντων τῶν 6
 >ἰδία διαφερόντων αὐτῆς ἀμελήσασα καὶ τὰς πρότερον τῶν ὑπὲρ
 20 >αὐτῆς πραγμάτων δεήσεις περιδοῦσα, ὅτε πάλιν ἦσθετο τοὺς τῆς
 >ἐπαράτου ματαιότητος γεγονότας ἔρπειν ἄρχεσθαι καὶ ὥσπερ ἀμε-
 >ληθεῖσαν καὶ κεκοιμημένην πυρὰν ἀναζωπυρουμένων τῶν πυρῶν
 816 >μεγίστας προκαΐας ἀναπληροῦσαν, εὐθέως πρὸς τὴν ἡμετέραν εὐ-
 >σέβειαν, ὥσπερ πρὸς μητρόπολιν πασῶν θεοσεβειῶν, χωρὶς τινος
 >μελλήσεως κατέφηνεν, ἰασίν τινα καὶ βοήθειαν ἀπαιτοῦσα· ἦντινα 7
 >διάνοιαν σωτηριώδη διὰ τὴν πίστιν τῆς ὑμετέρας θεοσεβείας τοὺς
 5 >θεοὺς ὑμῖν ἐμβεβληκῆναι δῆλόν ἐστιν. ἐκεῖνος τοιγαροῦν, ἐκεῖνος ὁ
 >ὑψιστος καὶ μέγιστος Ζεὺς, ὁ προκαθήμενος τῆς λαμπροτάτης ὑμῶν
 >πόλεως, ὁ τοὺς πατρῶνους ὑμῶν θεοὺς καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα καὶ
 >ἑστίαν καὶ οἶκους ἀπὸ πάσης ὀλεθρίου φθορᾶς ἑνόμενος, ταῖς ὑμε-
 >τέραις ψυχαῖς τὸ σωτήριον ἐπέπνευσε βούλημα, ἐπιδεικνὺς καὶ ἐμ-
 10 >φαίνων ὅπως ἐξαιρετόν ἐστιν καὶ λαμπρὸν καὶ σωτηριῶδες μετὰ
 >τοῦ ὀφειλομένου σεβάσματος τῇ θρησκείᾳ καὶ ταῖς ἱεροθρησκείαις
 >τῶν ἀθανάτων θεῶν προσιέναι. τίς γὰρ οὕτως ἀνόητος ἢ νοῦ 8
 >παντὸς ἀλλότριος εὐρεθῆναι δύναται, ὃς οὐκ αἰσθεται τῇ φιλαγάθῳ
 >τῶν θεῶν σπουδῇ συμβαίνειν μήτε τὴν γῆν τὰ παραδιδόμενα αὐτῇ
 15 >σπέσματα ἀρνεῖσθαι τὴν τῶν γεωργῶν ἐλπίδα κενῇ προσδοκίᾳ
 >σφάλουσαν, μηδ' αὖ ἀσεβοῦς πολέμον πρόσοψιν ἀνεπικωλύτως ἐπὶ
 >γῆς στηρίζεσθαι καὶ φθαρείσης τῆς τοῦ οὐρανοῦ εὐκρασίας ἀνχμῶντα
 >τὰ σώματα πρὸς θάνατον κατασύρεσθαι, μηδὲ μὴν ἀμέτρων ἀνέμων
 >πνεύμασι τὴν θάλασσαν κυμαίνουσαν κορυφοῦσθαι, μηδέ γε καται-
 20 >γίδας ἀπροσδοκίτους καταροηγνυμένας ὀλέθριον χειμῶνα ἐπεγεί-
 >ρειν, ἔτι τοίνυν μηδὲ τὴν τροφὸν ἀπάντων καὶ μητέρα γῆν ἀπὸ
 >τῶν κατωτάτω λαγόνων ἑαυτῆς ἐν φοβερωῖ τρόμφ καταδνομένην
 >μηδέ γε τὰ ἐπικείμενα ὄρη χασμάτων γινομένων καταλύεσθαι, ἄπερ

ATERBDM, Σ [814, 18 ἰδοὺ — 816, 5 δῆλόν ἐστιν nur in Σ^{arm}], A

15 ἔργων TERBDM ἔργα A | 16 φόβον T¹EBDM > AT¹R²Σ ἄφθορον
 Schw | 21 ἔρπειν ἄρχεσθαι AR ἔρπειν καὶ ἄρχεσθαι TEBDM anfangen zu
 schimpfen Σ^{arm}

1 ἀναπληροῦσαν ATER ἀποπληροῦσαν BDM | 11 ἱεροθρησκείαις II dem
 Dienst der Opfer Σ ἱεροργείαις Schw | 12 ἢ νοῦ] ἢ ἡλίον Σ [Nestle] |
 16 πρὸς ὄψιν Σ | 17 ἀνχμῶντα AT¹BD ἀνχμῶτα M ἀνχμῶι T¹cERΣ |
 18 πρὸς BDM εἰς ATER | 21 μὴ δὲ BDM μήτε ATER | 23 καταλύεσθαι
 BDMΣ καταλελύσθαι TE καταλελύεσθαι R καταδέσθαι A

816 >πάντα καὶ τούτων ἔτι πολλῶν χαλεπώτερα κατὰ πρὸς τούτον πολλὰς
25 >γεγονέναι οὐδεὶς ἄγνοεῖ. καὶ ταῦτα σύμπαντα διὰ τὴν ὀλέθριον πλά- 9
>νὴν τῆς ὑποκένου ματαιότητος τῶν ἀθεμίτων ἐκείνων ἀνθρώπων
>ἐγένετο, ἥρκα κατὰ τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐπεπόλαζεν καὶ σχεδὸν εἰπεῖν
>τὰ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης αἰσχύναις ἐπίεζεν·.

818 τούτοις μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει

10

>εφοράτως ἐν τοῖς πλατείαις ἤδη πεδίοις ἀνθοῦντα τὰ λήια
>καὶ τοῖς ἀστάχουσιν ἐπικυμαίνοντα καὶ τοὺς λειμῶνας δι' εὐομβρίαν
>φραῖς καὶ ἀνθεσιν λαμπομένους καὶ τὴν τοῦ ἀέρος κατάστασιν
5 >εὐζωτόν τε καὶ πραοτάτην ἀποδοθεῖσαν, χαιρέτωςαν λοιπὸν 11
>ἅπαντες διὰ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἱερουργίας τε καὶ τιμῆς
>τῆς τοῦ δυνατωτάτου καὶ στεροτάτου ἀέρος ἐξενμενισθείσης καὶ
>διὰ τοῦτο τῆς εὐδινοτάτης εἰρήνης βεβαίως μεθ' ἡσυχίας ἀπολαύ-
>οντες ἠδυνέσθωσαν. καὶ ὅσοι τῆς τυφλῆς ἐκείνης πλάνης καὶ περιό-
10 >δου παντάπασιν ὠφεληθέντες εἰς ὀρθὴν καὶ καλλίστην δianoian
>ἐπανήλθον, μειζόνως μὲν οὖν χαιρέτωςαν ὡς ἂν ἐκ χειμῶνος ἀπροσ-
>δοκῆτου ἢ νόσου βαρείας ἀποσπασθέντες καὶ ἠδέϊαν εἰς τοῦπιόν
>ζωῆς ἀπόλαυσιν καρπωσάμενοι· εἰ δὲ τῇ ἐπαράτῳ αὐτῶν ματαιότητι 12
>ἐπιμένειεν, πολλῶν πόρωθεν τῆς ὑμετέρας πόλεως καὶ περιχώρου,
15 >καθὼς ἠξιώσατε, ἀποχωρισθέντες ἐξελαθήτωσαν. ἢ οὕτως κατ'
>ἀκολονθίαν τῆς ἀξιεπαίνου ὑμῶν περὶ τοῦτο σπουδῆς παντὸς
>μίσματος καὶ ἀσεβείας ἀποχωρισθεῖσα ἢ ὑμετέρα πόλις καὶ τὴν
>ἔμφυτον αὐτῇ πρόθεσιν μετὰ τοῦ ὀφειλομένου σεβάσματος ταῖς τῶν
>ἀθανάτων θεῶν ἱερουργίαις ὑπακούοι. ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅσα προσφιλῆς 13
20 >ἡμῖν γέγονεν ἢ περὶ τούτου ἀξίωσις ὑμῶν, καὶ χωρὶς ψηφισμάτων

ATERBDMΣΑ

24 πολλῶ BD πολλᾶ M > ATER

4 φραῖς BDM φέσθαι T¹ER φραῖς τε Tr φραῖς A (Blumen)pflanzen Σ
ποῖαι Wendland | 6 ἡμετέρας T¹ERBDM ὑμετέρας ATr | 7 ἀέρος TERBDMΣ,
A [quam suis impiis actibus descriperat famulari], ἄρεως δυνάμεως A, ver-
dorbene Stelle | 10 ὠφεληθέντες TERBDMΣ ἀποστάντες A | 11 μὲν οὖν
schlecht für μέν | 12 ἠδέϊαν ATc, E durch Rasur, R ἠδὲν T¹BD ἠδὲ M |
13 καρπωσάμενοι AT¹RB¹M καρπωσόμενοι T durch Rasur, EB^cD | 14 πολλῶ
BDM ἐν πολλῶ ATER | 15/16 κατ'—σπουδῆς haben ihre richtige Stelle
nach πόλις [17] | 17 καὶ² TERBDM > A κατὰ Σ durch Conjectur, vgl.
zu 15/16

818 >καὶ χωρὶς δεήσεως ἀθαιρέτω βουλήσει ἢ ἡμετέρα προθυμοτάτη
 22 >φιλαγαθίας ψυχῇ ἐπιτρέπομεν τῇ ὑμετέρα καθοσιώσει ὅποιαν δὴν
 820 >βουληθῆτε μεγαλοδωρεῖαν ἀντὶ ταύτης ὑμῶν τῆς φιλοθέου προ-
 >θέσεως αἰτῆσαι. καὶ ἤδη μὲν τοῦτο ποιεῖν καὶ λαβεῖν ἀξιώσατε· 14
 >τεύξεσθε γὰρ αὐτῆς χωρὶς τινος ὑπερθέσεως· ἥτις παρασχεθεῖσα τῇ
 ὑμετέρα πόλει εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα τῆς περὶ τοὺς ἀθανάτους
 5 >θεοὺς φιλοθέου εὐσεβείας παρέξει μαρτυρίαν, τοῦ δὲ ὑμᾶς ἀξίον
 >ἐπάθλων τετυχηκέναι παρὰ τῆς ἡμετέρας φιλαγαθίας ταύτης ὑμῶν
 >ἔνεκεν τῆς τοῦ βίου προαιρέσεως υἰοῦς τε καὶ ἐκγόνοις ὑμετέροις
 >ἐπιδειχθήσεται<.

Ταῦτα δὴ καθ' ἡμῶν κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν ἀνεστηλίτεντο, Ἡ 15
 10 πάσης ἐλπίδος, τὸ γοῦν ἐπ' ἀνθρώποις, ἀγαθῆς τὰ καθ' ἡμᾶς ἀπο-
 κλειοντα· ὡς κατ' αὐτὸ δὴ τὸ θεῖον ἐκεῖνο λόγιον, εἰ δυνατόν, ἐπὶ
 τούτοις καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοὺς σκανδαλίζεσθαι. ἤδη γέ τοι 16
 σχεδὸν τῆς παρὰ τοῖς πλείστοις ἀποψυχούσης προσδοκίας, ἀθρόως,
 καθ' ὁδὸν ἔτι τὴν πορείαν ἐν τισὶν χώραις διανύοντων τῶν τὴν
 15 προκειμένην καθ' ἡμῶν γραφὴν διακονομένων, ὃ τῆς ἰδίας ἐκκλησίας
 ὑπέρμαχος θεὸς μόνον οὐχὶ τὴν τοῦ τυράννου καθ' ἡμῶν ἐπιστο-
 μίζων μεγαλαυχίαν, τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οὐράνιον συμμαχίαν ἐπεδεί-
 κνυτο. οἱ μὲν οὖν ἐξ ἔθους ὄμβροι τε καὶ ὑετοὶ χειμαδίον τῆς 8 1
 ὄρας ὑπαρχούσης τὴν ἐπὶ γῆς ἀνεῖχον συνήθη φορὰν, λιμὸς δ' ἀδό-
 20 κητος ἐπισκῆπτει καὶ λοιμὸς ἐπὶ τούτῳ καὶ τινος ἐτέρου νοσήματος
 — ἔλκος δὲ ἦν φερωνύμως τοῦ πυρώδους ἔνεκεν ἀνδραξ̄ προσαγο-
 ρευόμενον — ἐπιφορὰ, ὃ καὶ καθ' ὅλων μὲν ἔρπον τῶν σωμάτων
 σφαλεροῦς ἐνεποιεῖ τοῖς πεπονθόσι κινδύνους, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ
 τῶν ὀφθαλμῶν διαφερόντως ἐπὶ πλείστον γινόμενον μυρίους ὅσους
 25 ἀνδρας ἅμα γναιξῖν καὶ παισὶν πηροῦς ἀπειργάζετο. τούτοις 2

11/12 Matth. 24, 24, vgl. zu 604, 4

ATERBDMΣΑ

21 ἢ ἡμετέρα AT¹ERBDΣ ἢ γαληνότης ἢ ἡμετέρα Tr ἢ ὑμετέρα M ἢ (ἔστιν ἢ) ἡμετέρα [= qui est noster animus] Schw | 21/22 προθυμοτάτη φιλαγαθίας ψυχῇ T¹E ψυχῇ in ψυχῇ corr. Tr προθυμοτάτη φιλαγαθίας ψυχῇ AR προθυμοτάτη φιλαγαθία ψυχῆς M φιλάγαθος καὶ προθυμοτάτη [προθυμοτάτη B] ψυχῇ BD

5 τοῦ τε Valois τὸ δὲ Mommsen, aber ἐπιδειχθήσεται kann schlechte Übersetzung von *documentum erit* oder *fiet* sein | 7 ἐκγόνοις ATER ἐγγόνοις BDM | 12 αὐτοὺς ATER > BDMΔΣ | 14 ἔτι BDM ἔτι σχεδὸν ATER | 15 καθ' ἡμῶν γραφὴν T^cEBDM γραφὴν καθ' ἡμῶν A καθ' ἡμῶν T¹ ταύτην γραφὴν καθ' ἡμῶν Tr ταύτην καθ' ἡμῶν γραφὴν R | 17 συμμαχίαν BDM αὐτοῦ συμμαχίαν ATERΣ | 24 πλείστον ARDM πλείστον TEBΣ

- 822 προσεπανίσταται τῷ τυράννῳ ὁ πρὸς Ἀρμενίους πόλεμος, ἄνδρας
 ἐξ ἀρχαίου φίλους τε καὶ συμμάχους Ῥωμαίων, οὓς καὶ αὐτοὺς Χρι- 3
 στιανούς ὄντας καὶ τὴν εἰς τὸ θεῖον εὐσέβειαν διὰ σπονδῆς ποιουμέ-
 5 μένος, ἐχθρούς ἀντὶ φίλων καὶ πολεμίους ἀντὶ συμμάχων κατεστή-
 σατο. ἀθρόως δὴ ταῦτα πάντα ὑφ' ἑνα καὶ τὸν αὐτὸν συρρέ-
 σατα καιρόν, τῆς τοῦ τυράννου θρασυτήτος τὴν κατὰ τοῦ θείου
 μεγαλαυχίαν διήλεγξεν, ὅτι δὴ τῆς περὶ τὰ εἰδωλα αὐτοῦ σπονδῆς
 καὶ τῆς καθ' ἡμῶν ἕνεκα πολιορκίας μὴ λιμὸν μηδὲ λοιμὸν μηδὲ
 10 μὴν πόλεμον ἐπὶ τῶν αὐτοῦ συμβῆναι καιρῶν ἐθρασύνετο. ταῦτα
 δ' οὖν ὁμοῦ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἐπελθόντα, καὶ τῆς αὐτοῦ καταστρο-
 φῆς περιελήφει τὰ προοίμια. αὐτὸς μὲν οὖν περὶ τὸν πρὸς Ἀρ- 4
 μενίους πόλεμον ἅμα τοῖς αὐτοῦ στρατοπέδοις κατεπονεῖτο, τοὺς
 δὲ λοιποὺς τῶν τὰς ὑπ' αὐτὸν πόλεις οἰκούντων δεινῶς ὁ λιμὸς τε
 15 ἅμα καὶ ὁ λοιμὸς κατετροχέτην, ὡς ἐνὸς μέτρου πυρῶν δυσχιλίας καὶ
 πεντακοσίας Ἀττικὰς ἀντικαταλλάττεσθαι. μυριοὶ μὲν οὖν ἐτύγ- 5
 χανον οἱ κατὰ πόλεις θνήσκοντες, πλείους δὲ τούτων οἱ κατ' ἀγρούς
 τε καὶ κόμας, ὡς ἤδη καὶ τὰς πάλαι τῶν ἀγροίκων πολυάνδρους
 ἀπογραφὰς μικροῦ δεῖν παντελῆ παθεῖν ἐξάλειψιν, ἀθρόως σχεδὸν
 20 ἀπάντων ἐνδεία τροφῆς καὶ λοιμῶδε νόσῳ διεσθαρμένων. τινὲς 6
 μὲν οὖν τὰ ἐαντῶν φίλιτατα βραχυτάτης τροφῆς τοῖς εὐπορωτέροις
 ἀπεμπολᾶν ἤξιον, ἄλλοι δὲ τὰς κτήσεις κατὰ βραχὺ διαπιπράσκοντες
 εἰς ἐσχάτην ἐνδείας ἀπορίαν ἤλαννον, ἤδη δὲ τινες σμικρὰ χόρτου
 διαμασώμενοι σπαράγματα καὶ τινὰς ἀνέδην φθοροποιούς ἐσθίοντες
 25 πῶας, τὴν τῶν σωμάτων ἕξιν λυμαινόμενοι διώλλυντο. καὶ γυ- 7
 ναίων δὲ τῶν κατὰ πόλεις εὐγενίδων τινὲς εἰς ἀναίσχυντον ἀνάγκην
 πρὸς τῆς ἀπορίας ἐλαθεῖσαι, μεταίτειν ἐπὶ τῶν ἀγορῶν προεληλύ-
 θεσαν, τῆς πάλαι ἐλευθερίου τροφῆς ὑπόδειγμα διὰ τῆς περὶ τὸ
 πρόσωπον αἰδοῦς καὶ τῆς ἀμφὶ τὴν περιβολὴν κοσμιότητος ὑποφαί-
 30 νοσαι. καὶ οἱ μὲν ἀπεσκληρότερες ὥσπερ εἰδωλα νεκρὰ ὧδε κά- 8
 κείσε ψυχορραγοῦντες ἐνσειόμενοί τε καὶ περιολισθαίνοντες ὑπ' ἀδυ-
 824 ναμίας τοῦ στήναι κατέπιπτον ἐν μέσαις τε πλατεῖαις πρηνεῖς ἠπλω-
 μένοι ὀρέξαι σφίσι μικρὸν τρύφος ἄρτου κατηντιβόλουν καὶ τὴν
 ψυχὴν πρὸς ἐσχάταις ἔχοντες ἀναπνοαῖς πεινῆν ἐπεβόων, πρὸς μόνην

ATERBDMΣΑ

15 ὁ λοιμὸς BDM λοιμὸς ATER | 24 ἀναίδην ABMΣ | 27/28 προ-
 εληλύθεσαν A, T durch Ras. corr., R προεληλύθεισαν B προεληλύθησαν D προελη-
 λύθεσαν T¹EM

1 τε πλατεῖαις πρηνεῖς BDMΣ ταῖς πλατεῖαις πρηνεῖς TER¹ ταῖς πλατεῖαις
 πρηνεῖς δ' A ταῖς πλατεῖαις καὶ πρηνεῖς Re

- 824 ταύτην τὴν ὀδυνηροτάτην φωνὴν εὐσθενεῖς καθιστάμενοι· οἱ δὲ τὴν 9
 5 πληθὺν τῶν αἰτούντων καταπληττόμενοι, ὅσοι τῶν εὐποροτέρων
 ἐδόκουν εἶναι, μετὰ τὸ μυρία παρασχεῖν εἰς ἀπηγῆ λοιπὸν καὶ
 ἀτεγκτον ἐχώρουν διάθεσιν, τὰ αὐτὰ τοῖς αἰτούσιν ὅσον οὕτω καὶ
 αὐτοὶ πείσεσθαι προσδοκῶντες, ὥστ' ἤδη κατὰ μέσας ἀγορὰς καὶ
 στενωποὺς νεκρὰ καὶ γυμνὰ σώματα ἐφ' ἡμέραις πλείοσιν ἀταφα
 10 διετριμμένα θέαν τοῖς ὁρώσιν οἰκτροτάτην παρέχειν. ἤδη γέ τοι 10
 καὶ κνῶν τινας ἐγίνοντο βορὰ, δι' ἣν μάλιστα αἰτίαν οἱ ζῶντες ἐπὶ
 τὴν κννοκτονίαν ἐτρόποντο δέει τοῦ μὴ λυσοήσαντας ἀνθρωποφα-
 γίαν ἐργάσασθαι. οὐχ ἥμιστα δὲ καὶ ὁ λοιμὸς πάντας οἴκους ἐπε- 11
 βόσκετο, μάλιστα δ' οὐκ ὁ λιμὸς διὰ τὸ εὐπορεῖν τροφῶν οὐκ οἷός
 15 τε ἦν ἐκτροῦσαι· οἱ γοῦν ἐν περιουσίαις, ἄρχοντες καὶ ἡγεμόνες καὶ
 μυριοὶ τῶν ἐν τέλει, ὥσπερ ἐπίτηδες τῇ λοιμῶδει νόσφ' πρὸς
 τοῦ λιμοῦ καταλελειμμένοι, ὄξειαν καὶ ὠκντάτην ὑπέμενον τελει-
 τήν. πάντα δ' οὖν οἰμωγῶν ἦν ἀνάπλα, κατὰ πάντας τε στενω-
 20 ποὺς ἀγορὰς τε καὶ πλατείας οὐδ' ἦν ἄλλο τι θεωρεῖν ἢ θρήνους
 μετὰ τῶν συνήθων αὐτοῖς ἀλλῶν τε καὶ κτύπων. τοῦτον δὲ τὸν 12
 τρόπον δυσὶν ὄπλοις τοῖς προδηλωμένοις λοιμοῦ τε ὁμοῦ καὶ
 λιμοῦ στρατεύσας, ὅλας ὁ θάνατος ἐν ὀλίγῳ γενεὰς ἐνεμήθη, ὡς
 ὄραν ἤδη δεῖν καὶ τριῶν σώματα νεκρῶν ὑπὸ μίαν ἐκφορὰν προ-
 25 κομιζόμενα. τοιαῦτα τῆς Μαξιμίονου μεγαλευχίας καὶ τῶν κατὰ 13
 πόλεις καθ' ἡμῶν ψηφισμάτων τὰ ἐλίχειρα ἦν, ὅτε καὶ τῆς Χρι-
 στιανῶν περὶ πάντα σπονδῆς τε καὶ εὐσεβείας πᾶσιν ἔθνεσιν διάδηλα
 κατέστη τὰ τεκμήρια. μόνου γοῦν ἐν τηλικαύτῃ κακῶν περιστάσει 14
 826 τὸ συμπαθὲς καὶ φιλόανθρωπον ἔργοις αὐτοῖς ἐπιδεικνύμενοι, διὰ
 πάσης ἡμέρας οἱ μὲν τῇ τῶν θνησόντων (μυριάδες δ' ἦσαν οἷς
 οὕτως ἦν ὁ ἐπιμελησόμενος) κηδεῖα τε καὶ ταφῇ προσεκαρτέρον, οἱ
 5 δὲ τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν πρὸς τοῦ λιμοῦ κατατρυχομένων τὴν
 πληθὺν ὑπὸ μίαν σύναξιν ἀθροίζοντες ἄρτους διένεμον τοῖς πᾶσιν,
 ὡς περιβόητον εἰς πάντας ἀνθρώπους καταστήναι τὸ πρᾶγμα θεόν
 τε τῶν Χριστιανῶν δοξάζειν εὐσεβεῖς τε καὶ μόνους θεοσεβεῖς τού-
 10 τους ἀληθῶς πρὸς αὐτῶν ἐλεγχθέντας τῶν πραγμάτων ὁμολογεῖν·
 ἐφ' οἷς τοῦτον ἐπιτελουμένοις τὸν τρόπον ὁ μέγας καὶ οὐράνιος 15
 10 Χριστιανῶν ὑπέρμαχος θεὸς τὴν κατὰ πάντων ἀνθρώπων διὰ τῶν
 δεδηλωμένων ἐπιδειξάμενος ἀπειλήν καὶ ἀγανάκτησιν ἀνθ' ὧν εἰς

ATERBDMΣΔ

10 παρέχειν BD παρεῖχεν M παρασχεῖν TER παρέχεσθαι A | 11 αἰτίαν
 οἱ ζῶντες ATER αἰτίαν ζῶντες M οἱ ζῶντες αἰτίαν BD | 13 οἴκους T¹BDMΣ
 οἴκους καὶ γενεὰς AER οἴκους καὶ πατριὰς καὶ γένος πᾶν Tr, Te getilgt

3 οὕτως AT¹BD οὐδεὶς T^cERM | 5 σύναξιν BDΣ σύνοψιν ATERM

826 ἡμᾶς ὑπερβαλλόντως ἐνεδείξαντο, τὴν εὐμενῆ καὶ φαιδρὰν τῆς αὐτοῦ περὶ ἡμᾶς προνοίας ἀθίς ἡμῖν ἀγῆν ἀπέδιδον, ὡς ἐν βαθεῖ σκότῳ παραδοξότατα φῶς ἡμῖν ἐξ αὐτοῦ καταλάμπων εἰρήνης ἐκφανές

15 τε τοῖς πᾶσιν καθίστας θεὸν αὐτὸν τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπίσκοπον διὰ παντὸς γεγονέναι πραγμάτων, μαστίζοντα μὲν καὶ διὰ τῶν περιστάσεων κατὰ καιρὸν ἐπιστρέφοντα τὸν αὐτοῦ λαὸν πάλιν τ' αὐτὸ μετὰ τὴν ἀντάρκη παιδείαν ἴλεω καὶ εὐμενῆ τοῖς εἰς αὐτὸν τὰς ἐλπίδας ἔχουσιν ἀναφαινόμενον.

20 Οὕτω δῆτα Κωνσταντῖνον, ὃν βασιλέα ἐκ βασιλέως εὐσεβῆ τε ἐξ Ἰ 9 1 εὐσεβεστάτου καὶ πάντα σωφρονεστάτου γεγονέναι προειρήκαμεν, πρὸς τοῦ παμβασιλέως θεοῦ τε τῶν ὅλων καὶ σωτῆρος κατὰ τῶν δυσσεβεστάτων τυράννων ἀνεγηγερόμενον πολέμον τε νόμῳ παραταξαμένον, θεοῦ συμμαχοῦντος αὐτῷ παραδοξότατα, πίπτει μὲν ἐπὶ

828 Ῥώμης ὑπὸ Κωνσταντῖνον Μαξέντιος, ὃ δ' ἐπ' ἀνατολῆς οὐ πολὺν ἐπιζήσας ἐκείνῳ χρόνον, αἰσχίστῳ καὶ αὐτὸς ἐπὶ Λικίννιον οὐπω μανέντα τότε καταστρέφει θανάτῳ. πρότερός γε μὴν ὁ καὶ τιμῆ 2 καὶ τάξει τῆς βασιλείας πρώτος Κωνσταντῖνος τῶν ἐπὶ Ῥώμης 5 κατατυραννομένων φειδῶ λαβῶν, θεὸν τὸν οὐράνιον τὸν τε τούτου λόγον, αὐτὸν δὲ τὸν πάντων σωτῆρα Ἰησοῦν Χριστόν, σύμμαχον δι' εὐχῶν ἐπικαλεσάμενος, πρόεισιν πανστρατιᾶ, Ῥωμαίοις τὰ τῆς ἐκ προγόνων ἐλευθερίας προμνώμενος. Μαξεντίου δῆτα μᾶλλον ταῖς 3 κατὰ γοητείαν μηχαναῖς ἢ τῇ τῶν ὑπηκόων ἐπιθαροῦντος εὐνοίᾳ, 10 προελθεῖν γε μὴν, οὐδ' ὅσον πυλῶν τοῦ ἄστεος ἐπιτολμῶντος, ὅπλιτῶν δ' ἀνηρίθμῳ πλήθει καὶ στρατοπέδων λόχοις μυρίοις πάντα τόπον καὶ χώραν καὶ πόλιν, ὅση τις ἐν κύκλῳ τῆς Ῥωμαίων καὶ

22—24 πρὸς—αὐτῷ BDMΣ Λικιννίον τε τοῦ μετ' αὐτόν, συνέσει καὶ εὐσεβείᾳ τετιμημένων [τετιμημένον Re], πρὸς—σωτῆρος δύο θεοφιλῶν κατὰ τῶν δύο δυσσεβεστάτων τυράννων ἀνεγηγερόμενον πολέμον τε νόμῳ παραταξαμένον, θεοῦ συμμαχοῦντος αὐτοῖς ATER nach der früheren Ausgabe

2/3 οὐπω μανέντα τότε Zusatz der letzten Ausgabe

16—18 vgl. Prov. 3, 11. 12 = Hebr. 12, 5. 6 — 20/21 776, 9—778, 2 = 796, 19—797, 8

4—S. 832, 14 vgl. Vit. Const. 24, 14—26, 26

ATERBDMΣA

13 ἀγῆν ATER ἀτῆν BDMΣ | 14 ἡμῖν ATERΣ > BDM | 20 δῆτα BD δῆτα M δῆ ATER | 22 τε ABDM > TER

1 κωνσταντῖνον BDM κωνσταντῖνον ATER | 2/3 λικίννιον—μανέντα T¹ER¹BDM λικιννίου—μανέντος AT¹Re | 5 9ῥ T durch Rasur, ERBDMΣ 9ῥ 9ῥ A vor 9ῥ drei radirte Buchstaben T¹

- 828 Ἰταλίας ἀπάσης ὑπ' αὐτῶ δεδούλωτο, φραξαμένον, ὃ τῆς ἐκ θεοῦ
 15 συμμαχίας ἀνημμένος βασιλεὺς ἐπιὼν πρώτη καὶ δευτέρα καὶ τρίτη
 πλείστον ὅσον τῆς Ἰταλίας ἤδη τε αὐτῆς Ῥώμης ἄγχιστα ἦν· εἶθ' 4
 ὡς μὴ τοῦ τυράννου χάριν Ῥωμαίοις πολεμῆν ἀναγκάζοιτο, θεὸς
 αὐτὸς δεσμοῖς τισιν ὥσπερ τὸν τυράννον πορρωτάτω πυλῶν ἐξέλκει
 καὶ τὰ πάλαι δὴ κατὰ ἀσεβῶν ὡς ἐν μύθον λόγῳ παρὰ τοῖς πλεί-
 20 στοις ἀπιστούμενα, πιστά γε μὴν πιστοῖς ἐν ἱεραῖς βίβλοις ἐστηλι-
 τευμένα, αὐτῇ ἐναργεία πᾶσιν ἀπλῶς εἰπεῖν, πιστοῖς καὶ ἀπιστοῖς,
 ὀφθαλμοῖς τὰ παράδοξα παρειληφόσιν, ἐπιστώσατο. ὥσπερ γοῦν 5
 ἐπ' αὐτοῦ Μουσέως καὶ τοῦ πάλαι θεοσεβοῦς Ἑβραίων γένους ἄρ-
 ματα Φαραὼ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἔρριψεν εἰς θάλασσαν,
 25 ἐπιλέκτους ἀναβάτας τριστάτας· κατεπόθησαν ἐν θαλάσῃ
 830 ἐρυθρᾷ, πόντος ἐκάλυψεν αὐτούς, κατὰ τὰ αὐτὰ δὴ καὶ Μαξέν-
 τιος οἱ τε ἄμφ' αὐτὸν ὀπλίται καὶ δορυφόροι ἔδυσαν εἰς βυθὸν
 ὡς εἰ λίθος, ὀπηρίκα νῶτα δοὺς τῇ ἐκ θεοῦ μετὰ Κωνσταντίνου
 5 δυνάμει, τὸν πρὸ τῆς πορείας διήει ποταμόν, ὃν αὐτὸς σκάψειν
 ζεύξας καὶ εὖ μάλα γεφυρώσας μηχανὴν ὀλέθρον καθ' ἑαυτοῦ συν-
 6 εστήσατο· ἐφ' ᾧ ἦν εἰπεῖν λάκκον ὠρυξεν καὶ ἀνέσκαψεν αὐ-
 τόν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον ὃν εἰργάσατο. ἐπιστρέφει ὁ
 πόντος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ κορυφὴν αὐτοῦ ἡ
 7 ἀδικία αὐτοῦ καταβήσεται. ταύτη δῆτα τοῦ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ
 10 ζεύγματος διαλυθέντος, ὑφίξάνει μὲν ἡ διάβασις, χωρεῖ δ' ἀθρόως
 αὐτὰνδρα κατὰ τοῦ βυθοῦ τὰ σκάφη, καὶ αὐτὸς γε πρῶτος ὁ δυσσε-
 βέστατος, εἶτα δὲ καὶ οἱ ἄμφ' αὐτὸν ὑπασπισταί, ἧ τὰ θεία προανα-
 8 φωνεῖ λόγια, ἔδυσαν ὡς εἰ μόλιβδος ἐν ὕδατι σφοδρῶ· ὥστε
 15 εἰκότως εἰ μὴ λόγοις, ἔργοις δ' οὖν ὁμοίως τοῖς ἄμφι τὸν μέγαν
 θεράποντα Μουσεῖα τὸν παρὰ θεοῦ τὴν νίκην ἀραμένους αὐτὰ δὴ
 τὰ κατὰ τοῦ πάλαι δυσσεβοῦς τυράννου ὡδέ πως ἂν ὑμνεῖν καὶ
 λέγειν ἄσωμεν τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται. ἵππον

23—S. 830, 1 Exod. 15, 4. 5

2/3 Exod. 15, 5 — 6—9 Psalm 7, 16. 17 — 13 Exod. 15, 10 — 17—19
 Exod. 15, 1. 2

ATERBDMΣA

13 αὐτῶν Σ | 21 ἐναργεία πᾶσιν ATcER ἐναργία πᾶσιν T¹ ἐναργῆ
 ἅπασιν M ἐνεργεία πᾶσιν BDΣ (αὐταῖς) ἐνεργείαις ἅπασιν Vit. Const. 25, 3 HSS
 | 22 γ' οὖν TcERBDM Vit. Const. 25, 5 οὖν AT¹
 6 ἦν BDM Vit. Const. 25, 15 ἂν ἦν TER ἂν A | 15 τοῖς—ἀραμένοις Σ |
 9ῶ TcRBDMΣ 9ῶ AT¹E | 15/16 δῆτα TERM | 16 ἂν ὑμνεῖν Σ (εἰκότως
 ἂν) ἀνυμνεῖν Vit. Const. 25, 23—26 ἀνυμνεῖν II

830 καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν· βοηθὸς καὶ σκεπαστῆς
 μου κύριος, ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν καὶ τίς ὁμοίός σοι ἐν
 20 θεοῖς, κύριε, τίς ὁμοίός σοι; δεδοξασμένος ἐν ἁγίοις, θαν-
 μαστὸς ἐν δόξαις, ποιῶν τέρατα. ταῦτα καὶ ὅσα τούτοις 9
 ἀδελφά τε καὶ ἔμφορῇ Κωνσταντῖνος τῷ πανηγυρόντι καὶ τῆς νίκης
 αἰτίῳ θεῷ αὐτοῖς ἔργοις ἀννυμήσας, ἐπὶ Ῥώμης μετ' ἐπινικίων εἰσή-
 λανθεν, πάντων ἀθρόως αὐτὸν ἅμα κομιδῇ νηπίοις καὶ γυναιξίν
 25 τῶν τε ἀπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τῶν ἄλλως διασημοτάτων
 832 σὺν παντὶ δήμῳ Ῥωμαίων φαιδροῖς ὄμμασιν αὐταῖς ψυχαῖς οἷα λυ-
 τρωτὴν σωτήρά τε καὶ εὐεργέτην μετ' εὐφημιῶν καὶ ἀπλήστον χαρᾶς
 ὑποδεχομένον· ὁ δ' ὥσπερ ἔμφυτον τὴν εἰς θεὸν εὐσέβειαν κεκτη- 10
 μένος, μηδ' ὄλως ἐπὶ ταῖς βοαῖς ὑποσαλευόμενος μηδ' ἐπαιρόμενος
 5 τοῖς ἐπαίνοις, εὖ μάλα τῆς ἐκ θεοῦ σννησθημένος βοηθείας, ἀντίκα
 τοῦ σωτήριου τρόπαιον πάθους ὑπὸ χεῖρα ἰδίας εἰκόνας ἀνατεθῆναι
 προστάττει, καὶ δὴ τὸ σωτήριο σημεῖον ἐπὶ τῇ δεξιᾷ κατέχοντα
 αὐτὸν ἐν τῷ μάλιστα τῶν ἐπὶ Ῥώμης δεδημοσιευμένῳ τόπῳ στή-
 σαντας αὐτὴν δὴ ταύτην προγραφὴν ἐντάξαι ῥήμασιν αὐτοῖς τῇ Ῥω-
 10 μαίων ἐγκελεύεται φωνῇ· «τούτῳ τῷ σωτηριώδει σημείῳ, τῷ ἄλλῃ 11
 θεῖ ἐλέγχῳ τῆς ἀνδρείας τὴν πόλιν ὑμῶν ἀπὸ ζυγοῦ τοῦ τυράννου
 διασωθεῖσαν ἠλευθέρωσα, ἔτι μὲν καὶ τὴν σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον
 Ῥωμαίων τῇ ἀρχαίᾳ ἐπιφανείᾳ καὶ λαμπρότητι ἠλευθέρωσας ἀπο-
 κατέστησα». καὶ δὴ ἐπὶ τούτοις αὐτὸς τε Κωνσταντῖνος καὶ σὺν 12
 15 αὐτῷ Λικίννιος, οὐπω τότε ἐφ' ἣν ὕστερον ἐκπέπτωκεν μανίαν τὴν
 διάνοιαν ἐκτραπείς, θεὸν τὸν τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων αὐτοῖς αἰτίον
 εὐμενίσαντες, ἄμφω μιᾷ βουλῇ καὶ γνώμῃ νόμον ὑπὲρ Χριστιανῶν
 τελεώτατον πληρέστατα διατυποῦνται, καὶ τῶν πεπραγμένων εἰς

15 Λικίννιος BDMΣΑ βασιλεὺς Λικίννιος ATER nach der früheren Ausgabe
 — 15/16 οὐπω — ἐκτραπείς Zusatz der letzten Ausgabe

19—21 Exod. 15, 11

ATERBDMΣΑ

21 ταῦτα TERBDM ταῦτά τε A, Vit. Const. 26, 3 wo aber τε καὶ ἔμφορῇ
 nach ἀδελφά fehlt | 25 ἄλλως TERBDM Vit. Const. 26, 7 ἄλλων A > Σ

5 σννησθημένος BDM Vit. Const. 26, 14 σνναισθόμενος ATER | 7 τὸ
 σωτήριο M τὸ σωτήριον τοῦ σταυροῦ AER σταυροῦ T¹BD τὸ σταυροῦ Tr das
 Zeichen unserer Erlösung das ist aber das Kreuz Σ vgl. Vit. Const. 26, 16. 18 |

8 δεδημοσιευμένῳ ATER δεδημοσιευμένων BDM | 8,9 στήσαντας BDM Vit.
 Const. 26, 21 στήσαντες ATER | 9 προγραφὴν TcEBDM ἔπογραφὴν AT¹R

γραφὴν Vit. Const. 26, 22 | 10/11 ἀληθεῖ BDM Vit. Const. 26, 23 ἀληθινῷ ATER

| 13 ῥωμαίων ABDMΣ Vit. Const. 26, 25 > TER

- 832 αὐτοὺς ἐκ θεοῦ τὰ παράδοξα τὰ τε τῆς κατὰ τοῦ τυράννου νίκης
 20 καὶ τὸν νόμον αὐτὸν Μαξιμίνου, τῶν ἐπ' ἀνατολῆς ἔθνων ἔτι δυναστεύοντι φιλίαν τε πρὸς αὐτοὺς ὑποχορίζομένῳ, διαπέμπονται. ὁ δ' οἷα τύραννος περιαλγῆς ἐφ' οἷς ἔγνω, γεγεννημένος, εἶτα μὴ 13
 δοκεῖν ἑτέροις εἶξαι βουλόμενος μηδ' αὐ παρεκθέσθαι τὸ κελευσθέν δέει τῶν προστεταχότων ὡς ἂν ἐξ ἰδίας ἀνθεντίας τοῖς ὑπ' αὐτὸν
 834 ἡγεμόσιν τοῦτο πρῶτον ὑπὲρ Χριστιανῶν ἐπάναγκες διαχαράττει τὸ γράμμα, τὰ μηδέπω ποτὲ πρὸς αὐτοῦ πεπραγμένα ἐπιπλάστως αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ ψευδόμενος.

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΤΥΡΑΝΝΟΥ

- 5 Ἰόβιος Μαξιμίνος Σεβαστὸς Σαβίνου. καὶ παρὰ τῇ σῇ στυβαρό- 9^a 1
 >τητι καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις φανερὸν εἶναι πέποιθα τοὺς
 >δεσπότας ἡμῶν Διοκλητιανὸν καὶ Μαξιμιανόν, τοὺς ἡμετέρους πα-
 >τέρας, ἠρίκα συνείδον σχεδὸν ἅπαντας ἀνθρώπους καταλειφθείσης
 >τῆς τῶν θεῶν θρησκείας τῷ ἔθνει τῶν Χριστιανῶν ἑαυτοὺς συμμειχό-
 10 >τας, ὀρθῶς διατεταχέναι πάντας ἀνθρώπους τοὺς ἀπὸ τῆς τῶν
 >αὐτῶν θεῶν τῶν ἀθανάτων θρησκείας ἀναχωρήσαντας προδήλω
 >κολάσει καὶ τιμωρίᾳ εἰς τὴν θρησκείαν τῶν θεῶν ἀνακληθῆναι.
 >ἀλλ' ὅτε ἐγὼ εὐτυχῶς τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἀνατολὴν παρεγενόμην 2
 >καὶ ἔγνω εἰς τινὰς τόπους πλείστοις τῶν ἀνθρώπων τὰ δημόσια
 15 >ὄφελειν δυναμένους ὑπὸ τῶν δικαστῶν διὰ τὴν προειρημένην αἰ-
 >τίαν ἐξορίζεσθαι, ἐκάστῳ τῶν δικαστῶν ἐντολὰς δέδωκα ὥστε μη-
 >δένα τούτων τοῦ λοιποῦ προσφέρεισθαι τοῖς ἐπαρχιώταις ἀπηνῶς,
 >ἀλλὰ μᾶλλον κολακείᾳ καὶ προτροπαῖς πρὸς τὴν τῶν θεῶν θρη-
 >σκείαν αὐτοὺς ἀνακαλεῖν. τῆνικαῦτα οὖν, ὅτε ἀκολούθως τῇ κε- 3
 20 >λεύσει τῇ ἐμῇ ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἐφυλάττετο τὰ προστεταγμένα,
 >συνέβαιεν μηδένα ἐκ τῶν τῆς ἀνατολῆς μερῶν μήτε ἐξόριστον
 >μήτε ἐνύβριστον γίνεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τοῦ μὴ βαρέως κατ' αὐ-
 >τῶν τι γίνεσθαι εἰς τὴν τῶν θεῶν θρησκείαν ἀνακεκλῆσθαι· μετὰ 4
 >δὲ ταῦτα, ὅτε τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ εὐτυχῶς ἐπέβην εἰς τὴν
 25 >Νικομήδειαν κάκει διετέλουν, παρεγένοντο πολῖται τῆς αὐτῆς πόλεως
 >πρὸς με ἅμα μετὰ τῶν ξοάνων τῶν θεῶν μειζόνως δεόμενοι ἵνα
 >παντὶ τρόπῳ τὸ τοιοῦτον ἔθνος μηδαμῶς ἐπιτρέποιτο ἐν τῇ αὐτῶν
 >πατρίδι οἰκεῖν. ἀλλ' ὅτε ἔγνω πλείστοις τῆς αὐτῆς θρησκείας 5

ΑΤΕΡΒΔΜΣΑ

- 20 τῶν R^eBDM τῷ ΑΤΕΡ¹ | 22 εἶτα ΑΤ¹BDM εἰς τὸ Τ^cΕΡ ὡς τὸ Τ^r
 4 τυράννον ΤΕΡΒΔΜΣ τυράννον μαξιμίνου, von² auf Rasur A¹ | 6 πε-
 ποιήκα Σ | 22 γίνεσθαι ΒΔΜ γενέσθαι ΑΤΕΡ | 23 τι Τ^cΤ^rΕΡΒΔΜ > ΑΤ¹

- 834 ἀνδρας ἐν αὐτοῖς τοῖς μέρεσιν οἰκεῖν, οὕτως αὐτοῖς τὰς ἀποκρίσεις
 30 ἀπένεμον ὅτι τῇ μὲν αἰτήσῃ αὐτῶν ἀσμένως χάριν ἔσχηκα, ἀλλ' οὐ
 παρὰ πάντων τοῦτο αἰτηθὲν κατείδον· εἰ μὲν οὖν τινες εἶεν τῇ
 836 αὐτῇ δεισιδαιμονία διαμένοντες, οὕτως ἕνα ἕκαστον ἐν τῇ ἰδίᾳ
 προαιρέσει τὴν βούλησιν ἔχειν καὶ εἰ βούλοιντο, τὴν τῶν θεῶν
 θρησκείαν ἐπιγινώσκειν. ὅμως καὶ τοῖς τῆς αὐτῆς πόλεως Νικο- 6
 μηδεῦσιν καὶ ταῖς λοιπαῖς πόλεσιν, αἱ καὶ αὐταὶ εἰς τοσοῦτον τὴν
 5 ὁμοίαν αἰτησὶν περισπουδάζουσιν πρὸς με πεποιθήσασιν, δηλονότι ἵνα
 μηδεὶς τῶν Χριστιανῶν ταῖς πόλεσιν ἐνοικοίῃ, ἀνάγκην ἔσχον
 προσφιλῶς ἀποκρινασθαι, ὅτι δὴ αὐτὸ τοῦτο καὶ οἱ ἀρχαῖοι αὐτο-
 κράτορες πάντες διεφύλαξαν καὶ αὐτοῖς τοῖς θεοῖς, δι' οὓς πάντες
 ἀνθρωποὶ καὶ αὐτῇ ἢ τῶν δημοσίων διοικήσεις συνίσταται, ἤρρεσεν
 10 οὖν ὥστε τὴν τοσαύτην αἰτησὶν, ἣν ὑπὲρ τῆς θρησκείας τοῦ θεοῦ
 αὐτῶν ἀναφέρουσιν, βεβαιώσασιν. τοιγαροῦν εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ 7
 τῇ σῇ καθοσιώσει πρὸς τοῦτον τοῦ χρόνου διὰ γραμμάτων ἐπέσταλ-
 ται καὶ δι' ἐντολῶν ὁμοίως κεκέλευσται ἵνα μὴ κατὰ τῶν ἐπαρχιω-
 τῶν τὸ τοιοῦτον ἔθος διαφυλάξαι ἐπιμεληθέντων μηδὲν τραχέως,
 15 ἀλλὰ ἀνεξικακῶς καὶ συμμέτρως συμπεριφέρωντο αὐτοῖς, ὅμως ἵνα
 μῆτε ὑπὸ τῶν βενεφικιαρίων μῆτε ὑπ' ἄλλων τῶν τυχόντων ὕβρεις
 μῆτε σεισμὸν ἐπομένοιν, ἀκόλουθον ἐνόμισα καὶ τοῦτοις τοῖς
 γράμμασιν τὴν σὴν στιβαρότητα ὑπομνήσαι ὅπως ταῖς κολακείαις
 καὶ ταῖς προτροπαῖς μᾶλλον τὴν τῶν θεῶν ἐπιμέλειαν τοὺς ἡμε-
 20 τέρους ἐπαρχιώτας ποιήσῃς ἐπιγινώσκειν· ὅθεν εἰ τις τῇ αὐτοῦ 8
 προαιρέσει τὴν θρησκείαν τῶν θεῶν ἐπιγνωστέον προσλάβοι, τού-
 τος ὑποδέχεσθαι προσήκει· εἰ δέ τινες τῇ ἰδίᾳ θρησκείᾳ ἀκόλου-
 θεῖν βούλοιντο, ἐν τῇ αὐτῶν ἐξουσίᾳ καταλείποισι. διόπερ ἡ σῇ 9
 καθοσιώσει τὸ ἐπιτραπέν σοι διαφυλάττειν ὀφείλει, καὶ μηδεὶ
 25 ἐξουσία δοθῆ ὥστε τοὺς ἡμετέρους ἐπαρχιώτας ὕβρεις καὶ σειμοῖς
 ἐπιτροῖναι, ὅποτε, ὅσπερ προγράφεται, ταῖς προτροπαῖς μᾶλλον
 καὶ ταῖς κολακείαις πρὸς τὴν τῶν θεῶν θρησκείαν τοὺς ἡμετέρους
 ἐπαρχιώτας προσήκει ἀνακαλεῖν. ἵνα δὲ αὐτῇ ἡμῶν ἢ κέλευσις εἰς
 838 γινῶσιν πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν τῶν ἡμετέρων ἔλθῃ, διατάγματι
 ὑπὸ σοῦ προτεθέντι τὸ κεκελευσμένον ὀφείλεις δηλῶσαι.

ATERBDMΣΔ

30 ἀπένεμον M ἀπένεμον ATERBD

10 οὖν falscher Zusatz | 14 ἔθος T durch Kasur, ERMΣ ἔθνος AT¹BD
 nach τραχέως fehlt etwas | 16 βενεφικιαρίων BDMΣ βενεφικιαλίον AT¹TrR
 βενεφικιαλίον T^cE | 21 ἐπιγνωστέον AT¹BDM ἐπιγνωστέαν T^cER | 22 ὑπο-
 δέχεσθαι BDM ὑποδέξασθαι ATER | 23 καταλείποισ T^cE, B corr., DM κατα-
 λίποισ AT¹RB¹

838 ταῦθ' ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐκβεβιασμένος, ἀλλ' οὐ κατὰ γνώμην 10
 τὴν αὐτοῦ διακελευσάμενος, οὐκέτ' ἀληθῆς οὐδ' ἀξιόπιστος παρὰ
 5 τοῖς πᾶσιν ἦν τῆς πρόσθεν ἤδη μετὰ τὴν ὁμοίαν συγχώρησιν πα-
 λιμβόλου καὶ διεψευσμένης αὐτοῦ γνώμης ἕνεκα. οὐκὼν ἐτόλμα 11
 τις τῶν ἡμετέρων σύνοδον συγκροτεῖν οὐδ' ἑαυτὸν ἐν φανερῷ κατα-
 στησασθαι, ὅτι μηδὲ τοῦτ' ἠθέλεν αὐτῷ τὸ γράμμα, αὐτὸ μόνον τὸ
 ἀνεπηρέαστον ἡμῖν ἐπιτρέπον φυλάττεσθαι, οὐ μὴν συνόδους ἐπι-
 10 κελῦον ποιῆσθαι οὐδ' οἴκους ἐκκλησιῶν οἰκοδομεῖν οὐδ' ἄλλο τι
 τῶν ἡμῖν συνήθων διαπραττεσθαι. καίτοι γε ταῦθ' οἱ τῆς εἰρήνης 12
 καὶ εὐσεβείας προήγοροι αὐτῷ τε ἐπιτρέπειν ἐπεστάλκεσαν καὶ τοῖς
 ὑπ' αὐτοὺς ἅπασιν διὰ προγραμμάτων καὶ νόμων συγκεχωρήκεσαν
 οὐ μὴν ὁ δυσσεβέστατός γε ταύτῃ ἐνδοῦναι προήγορητο, εἰ μὴ ὅτε
 15 πρὸς τῆς θείας συνελαθεῖς δίκης ὑστατόν γε ἄκων ἐπὶ τοῦτ'
 ἤχθη. ἐκπεριῆλθεν δ' αὐτὸν τοιαύτη τις αἰτία. τὸ μέγεθος τῆς 10 1
 οὐ κατ' ἀξίαν ἐπιτραπείσης ἡγεμονίας αὐτῷ μὴ οἶός τε φέρειν, ἀλλὰ
 δι' ἀπειρίαν σώφρονος καὶ βασιλικῷ λογισμοῦ ἀπειροκάλως τοῖς
 πράγμασιν ἐγχειρῶν ἐπὶ πᾶσιν τε ὑπερηφανίας μεγαλαυχία τὴν ψυ-
 20 χὴν ἀλόγως ἀρθεῖς, ἤδη καὶ κατὰ τῶν τῆς βασιλείας κοινονῶν, τὰ
 πάντα αὐτοῦ προφερόντων γένει καὶ τροφῇ καὶ παιδείᾳ ἀξιωματί-
 τε καὶ συνέσει καὶ τῷ γε πάντων κορυφαιοτάτῳ, σωφροσύνῃ καὶ
 τῇ περὶ τὸν ἀληθῆ θεὸν εὐσεβείᾳ, τολμᾶν ὄρητο θρασύνεσθαι καὶ
 πρῶτον ἑαυτὸν ταῖς τιμαῖς ἀναγορεύειν. ἐπιτείνας δ' εἰς ἀπό- 2
 25 νοίαν τὰ τῆς μαρίας, συνθήκας ἅς πρὸς Λικίνιον πεποίητο, παρα-
 σπονδήσας, πόλεμον ἀσπονδον αἰρεται· εἶτ' ἐν βραχεὶ τὰ πάντα
 κηκήσας πᾶσάν τε πόλιν ἐκταράξας καὶ πᾶν στρατόπεδον, μυριάδων
 840 τὸ πλῆθος ἀνηρίθμων, συναγαγὼν, ἕξεισιν εἰς μάχην αὐτῷ παραταξά-
 μενος, δαιμόνων ἐλπίσιν, ὧν δὴ ὄρετο θεῶν, καὶ ταῖς τῶν ὀπλιτῶν
 μυριάσιν τὴν ψυχὴν ἐπηρμένος, καὶ δὴ συμβαλὼν εἰς χεῖρας, ἔρημος τῆς 3
 ἐκ θεοῦ καθίσταται ἐπισκοπῆς, τῆς νίκης ἐξ αὐτοῦ τοῦ πάντων ἐνόος

12 nach προήγοροι [BDMΣA] fügen ATER aus der früheren Ausgabe hinzu
 Κωνσταντῖνος καὶ Λικίνιος

840, 4 vor τῆς νίκης [BDMΣA] ist aus der früheren Ausgabe Λικινίου
 [ARc λικινίου T¹E λικινίω δε Tr] eingeschaltet

840, 1—4 vgl. Vit. Const. 35, 8—10

ATERBDMΣA

11 ἡμῖν συνήθων BDM συνήθων ἡμῖν ATER | 14 γε BDM > ATER
 15 γε ABDM > TER | 17 μὴ BDMΣ μὴθ' TER μὴκέθ' A | 19 πᾶσιν
 RMΣ πάση ATEBD | 21 προφερόντων BD προσφερόντων M διαφερόντων
 ATER | 22 τε ATER γε BD > M

840 καὶ μόνου θεοῦ τῷ τότε κρατοῦντι προτιανενθείσης. ἀπόλλυσι 4
 6 δὴ πρῶτον τὸ ἐφ' ᾧ πεποίθει ὀπλιτικόν, τῶν τε ἀμφ' αὐτὸν
 δορυφόρων γυμνὸν καὶ πάντων ἔρημον αὐτὸν καταλελοιπότην τῷ
 τε κρατοῦντι προσπεφυγότεν, ὑπεκδὸς ὁ δεῖλαιος ὡς τάχιστα
 10 ἀνάνδρως ὑποδύνει τὸ πλῆθος κᾶπειτα διαδιδράσκει κρυπταζόμενός
 τε ἀνὰ τοὺς ἀγρούς καὶ τὰς κόμας μόλις τῶν πολεμίων τὰς χεῖρας,
 τὰ τῆς σωτηρίας αὐτῷ προμνώμενος, διέξεισιν, ἔργοις αὐτοῖς εὖ
 μάλα πιστοὺς καὶ ἀληθεῖς τοὺς θεῖους ἀποφήνας χρησμούς, ἐν οἷς
 εἰρηται οὐ σφύζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, καὶ γίγας 5
 15 οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ· ψευδῆς ἵππος εἰς
 σωτηρίαν, ἐν δὲ πλήθει δυνάμεως αὐτοῦ οὐ σωθήσεται.
 ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβονμένους αὐτόν, τοὺς
 ἐλπίζοντας ἐπὶ τῷ ἔλεος αὐτοῦ, ὄψασθαι ἐκ θανάτου τὰς
 ψυχὰς αὐτῶν. οὕτω δὴτα αἰσχύνῃς ἐμπλεως ὁ τύραννος ἐπὶ 6
 20 τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐλθὼν μέρη, πρῶτα μὲν ἐμμανεῖ θυμῷ πολλοὺς
 ἱερεῖς καὶ προφήτας τῶν πάλαι θαυμαζομένων αὐτῷ θεῶν, ὧν δὴ
 τοῖς χρησμοῖς ἀναρριπισθεῖς τὸν πόλεμον ἤρατο, ὡς ἂν γόητας καὶ
 ἀπατεῶνας καὶ ἐπὶ πᾶσιν προδότας τῆς αὐτοῦ γενομένους σωτηρίας
 842 ἀναιρεῖ· εἶτα δὲ δοὺς δόξαν τῷ Χριστιανῶν θεῷ νόμον τε τὸν ὑπὲρ
 ἑλευθερίας αὐτῶν τελεώτατα καὶ πληρέστατα διαταξάμενος, δυσθανα-
 τήσας ἀντίκα μηδεμιᾶς αὐτῷ χρόνον δοθείσης προθεσμίας τελευτᾷ
 τὸν βίον. ὁ δὲ καταπεμφθεῖς ὑπ' αὐτοῦ νόμος τοιοῦτος ἦν

5 **ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΗΣ ΤΟΥ ΤΥΡΑΝΝΟΥ ΥΠΕΡ
 ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ ΕΚ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΓΛΩΤΤΗΣ ΕΙΣ
 ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΤΑΛΗΦΘΕΙΣΗΣ**

Ἀυτοκράτωρ Καῖσαρ Γάιος Οὐαλέριος Μαξιμίνος, Γερμανικός, 7
 Σαρματικός, εὐσεβὴς εὐτυχὴς ἀνίκητος Σεβαστός. κατὰ πάντα τρῶ-

840, 5 τῷ — κρατοῦντι [ΠΣ] Correctur der letzten Ausgabe für *Διαννίου*

8—12 vgl. Vit. Const. 35, 11—14 — 14—19 Psalm 32, 16—19

ΑΤΕΡΒΔΜΣΑ

7/8 τῷ τε κρατοῦντι M καὶ τῷ κρατοῦντι BD und .. zu dem der die Macht inne
 hatte Σ fortioribus A τῷ τότε κρατοῦντι TER καὶ τῷ τότε κρατοῦντι A

10 ὑποδύνει ΑΤ'Τ'ΒΔΣ vgl. Vit. Const. 35, 12 ἀποθέμενος ὑποδύνει TεERM

12 προμνώμενος ΤΕΡΒΔΜ προνοούμενος A | 20 πρῶτα ΒΔΜ πρῶτον ΑΤΕΡ

22 ἀναρριπισθεῖς ΑΤΕΡΜΣ ἀναπεισθεῖς ΒΔ confisus A

1 δὲ ΒΔΜ δὴ ΑΤΕΡ | δοὺς ΑΤ'ΡΒΔΣΑ τοῦτο TεEM | χριστιανῶν
 ΤΕΡΔΜ τῶν χριστιανῶν ΑΒ | 5—7 ἀντίγραφον — μεταληφθείσης > Σ

6/7 εἰς τὴν ἐλλάδα ΑΒΔ > ΤΕΡΜ

- 842 >πον ἡμᾶς διηρηκῶς τῶν ἐπαρχιωτῶν τῶν ἡμετέρων τοῦ χορησίμου
 11 >προνοεῖσθαι καὶ ταῦτα αὐτοῖς βούλεσθαι παρέχειν, οἷς τὰ λυσιτελεῖ
 >πάντων μάλιστα κατορθοῦνται καὶ ὅσα τῆς λυσιτελείας καὶ τῆς
 >χορησιμότητός ἐστιν τῆς κοινῆς αὐτῶν καὶ ὅποια πρὸς τὴν δημοσίαν
 >λυσιτέλειαν ἀρμόζει καὶ ταῖς ἐκάστων διανοίαις προσφιλῆ τυγχάνει,
 15 >οὐδένα ἀγροεῖν, ἀλλ' ἕκαστον ἀνατρέχειν ἐπ' αὐτὸ τὸ γινόμενον
 >γινώσκειν τε ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ δῆλον
 >εἶναι πιστεύομεν. ὁπότε τοίνυν πρὸ τούτου δῆλον γέγονεν τῇ 8
 >γνώσει τῇ ἡμετέρα ἐκ ταύτης τῆς προφάσεως ἐξ ἧς κεκελευσμένον
 >ἦν ὑπὸ τῶν θειοτάτων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, τῶν γονέων
 20 >τῶν ἡμετέρων, τὰς συνόδους τῶν Χριστιανῶν ἐξηρῆσθαι, πολλοὺς
 >σεισμούς καὶ ἀποστερήσεις ὑπὸ τῶν ὀφφικιαλίων γεγενῆσθαι, καὶ εἰς
 >τοῦπιδὸν δὲ τοῦτο προχωρεῖν κατὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν τῶν ἡμετέρων,
 >ὧν μάλιστα πρόνοιαν τὴν προσήκουσαν γίνεσθαι σπουδάζομεν, τῶν
 >οὐσιῶν τῶν ἰδίων αὐτῶν κατατριβομένων, δοθέντων γραμμάτων
 25 >πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἐκάστης ἐπαρχίας τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ
 >ἐνομοθετήσαμεν ἵν' εἴ τις βούλοιο τῷ τοιοῦτῷ ἔθει ἢ τῇ αὐτῇ
 >φυλακῇ τῆς θρησκείας ἔπεσθαι, τοῦτον ἀνεμποδίστως ἔχεσθαι τῆς
 >προθέσεως τῆς ἑαυτοῦ καὶ ὑπὸ μηδενὸς ἐμποδιζέσθαι μηδὲ κω-
 844 >λύεσθαι καὶ εἶναι αὐτοῖς εὐχέρειαν δίχα τινὸς φόβου καὶ ὑποψίας
 >τοῦθ' ὅπερ ἐκάστῳ ἀρέσκει, ποιεῖν. πλὴν οὐδὲ νῦν λαθεῖν ἡμᾶς 9
 >ἐδυνήθη ὅτι τινὲς τῶν δικαστῶν παρενεθυμοῦντο τὰς ἡμετέρας
 >κελεύσεις καὶ διατάξεις τοὺς ἡμετέρους ἀνθρώπους περὶ τὰ προσταγ-
 5 >ματα τὰ ἡμέτερα παρεσκεύασαν καὶ ὀκνηρότερον προσιέναι ταύταις
 >ταῖς θρησκειαῖς αἷς ἦν ἀρεστὸν αὐτοῖς, ἐποίησαν. ἵνα τοίνυν εἰς τὸ 10
 >ἐξῆς πᾶσα ὑποψία ἢ ἀμφιβολία τοῦ φόβου περὶ αὐτῶν, τοῦτο τὸ διά-
 >ταγμα προτεθῆναι ἐνομοθετήσαμεν, ἵνα πᾶσιν δῆλον γένηται ἐξεῖναι
 >τούτοις ὅτινες ταύτην τὴν ἀρεσιν καὶ τὴν θρησκείαν μετιέναι
 10 >βούλονται, ἐκ ταύτης τῆς δωρεᾶς τῆς ἡμετέρας, καθὼς ἕκαστος

ATERBDMΣΑ

15 οὐδένα AT^rRBD οὐδὲν T¹EM | man verlangt δε ἀν ἀνατρέχει |
 αὐτὸ Tr^rBDMΣ αὐτῷ AE, T¹Te unleserlich | 16 ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων
 Doublette | ἐν ATER > BDM | 16/17 δῆλον εἶναι falscher Pleonasmus |
 26 εἴ BDM ἐάν ATER | ἔθει ATERMΣ ἔθει BDA | ἀντῆ] τοιαύτη BΣ
 | 27 τῆσ¹ BDMΣ τῆσ αὐτῆσ ATER

1 δίχα BD [διὰ M ἀνευ ATER | 3 παρενεθυμοῦντο ABD παρ' ἐν ἐτί-
 θεντο EM παρ' οὐδὲν ἐτίθεντο Tr auf Rasur, R | 6 ἀρεστὸν ATERMΣ ἀριστον
 BDM | 7 ἢ ἀμφιβολία ERMΣΑ ἀμφιβολίας AT¹BD καὶ ἀμφιβολία Tr, Te un-
 leserlich | 8 προστεθῆναι Σ

844 >βούλεται ἢ ἡδέα αὐτῷ ἐστίν, οὕτως προσίεναι τῇ θρησκείᾳ ταύτῃ
 >ἢν ἐξ ἔθους θρησκειῦεν εἴλετο. καὶ τὰ κυριακὰ δὲ τὰ οἰκεία ὅπως
 >κατασκευάζοιεν, συγκεχώρηται. ἵνα μέντοι καὶ μείζων γένηται ἢ 11
 >ἡμέτερα δωρεά, καὶ τοῦτο νομοθετῆσαι κατηξιώσαμεν ἵνα εἴ τις
 15 >οἰκίαι καὶ χωρία (>ἄ) τοῦ δικαίου τοῦ τῶν Χριστιανῶν πρὸ τούτου
 >ἐτύγχανον ὄντα, ἐκ τῆς κελεύσεως τῶν γονέων τῶν ἡμετέρων εἰς
 >τὸ δίκαιον μετέπεσεν τοῦ φόσκου ἢ ὑπὸ τινος κατελήφθη πόλεως,
 >εἴτε διάπρασις τούτων γεγένηται εἴτε εἰς χάρισμα δέδοται τινι,
 >ταῦτα πάντα εἰς τὸ ἀρχαῖον δίκαιον τῶν Χριστιανῶν ἀνακληθῆναι
 20 >ἐκελεύσαμεν, ἵνα καὶ ἐν τούτῳ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας καὶ τῆς προ-
 >νοίας αἰσθησιν πάντες λάβωσιν.

αὐται τοῦ τυράννου φωναί, οὐδ' ὅλον ἐνιαυτὸν τῶν κατὰ 12
 Χριστιανῶν ἐν στήλαις ἀνατεθειμένων αὐτῷ διαταγμάτων ὑστερή-
 σασαι, καὶ παρ' ᾧ γε μικρῷ πρόσθεν δυσσεβεῖς ἐδοκοῦμεν καὶ ἄθαιοι
 846 καὶ παντὸς ὄλεθροι τοῦ βίου, ὡς μὴ ὅτι γε πόλιν, ἀλλ' οὐδὲ χώραν
 οὐδ' ἐρημίαν οἰκεῖν ἐπιτρέπεσθαι, παρὰ τούτῳ διατάξεις ὑπὲρ
 Χριστιανῶν καὶ νομοθεσίαι συνετάκτοντο, καὶ οἱ πρὸ βραχέος πύρι
 καὶ σιδήρου θηρίων τε καὶ οἰωνῶν βορᾷ πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ
 5 διαφθειρόμενοι καὶ πᾶν εἶδος κολάσεως καὶ τιμωρίας ἀπαλλαγῆς τε
 βίου οἰκτρότατα ὡς ἂν ἄθαιοι καὶ δυσσεβεῖς ὑπομόνοντες, οὗτοι νῦν
 πρὸς τοῦ αὐτοῦ καὶ θρησκειῦεν ὁμολογοῦνται θρησκείαν καὶ ἐπι-
 σκευάζειν κυριακὰ ἐπιτρέπονται, καὶ δίκαιον τινῶν αὐτοῖς μετεῖναι
 αὐτὸς ὁ τύραννος ὁμολογεῖ. καὶ δὴ τοιαῦτα ἐξομολογησάμενος, 13
 10 ὥσπερ τινὸς τυχὸν εὐεργεσίας τούτων δὴ αὐτῶν ἕνεκα, ἦττον ἢ
 παθεῖν αὐτὸν χρῆν δῆπου παθῶν, ἀθρόα θεοῦ πληγὴς μάστιγι ἐν
 δευτέρῳ τοῦ πολέμου συμβολῇ καταστρέφει γίνεται δ' αὐτῷ τὰ τῆς 14
 καταστροφῆς οὐχ οἷα στρατηγοῖς πολεμάρχαις ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ

ATERBDMΣΑ

11 ἢ ἡδέα BD εἰ ἡδέα M ἢ ἡδὸν TrR ἢ ἡδὸ Te [?] E ἢ ἡδέα oder ἢ ἡδὸ
 von Σ bezeugt ηηδε T¹ [?] et prout animo libet Δ ἢ δέον A | 13 συγκεχώ-
 ρηται TrERBDM, Te getilgt συγχωρηται AT¹ | 15 χωρία ἢ Schwegler χωρία
 Π | τοῦ τῶν TrERM τούτων BD τῶν AT¹ | 16/17 εἰς ἄλλο δίκαιον [τοῦ
 φόσκου >] Σ | 20 ἐκελεύσαμεν falscher Zusatz; ἵνα [14] — ἀνακληθῆναι ist in
 Übersetzungen möglich

1 ὀλέθροι AR ὀλέθρον M Ursache alles Verderbens [plur.] Σ ὀλέθροι TEBD |
 4 ὀφθαλμῶν ATER ὀφθαλμῶν τῶν BDM | αὐτοῦ BDMΣ αὐτοῦ τοῦ τυράννου
 ATER | 7 τοῦ αὐτοῦ BDMΣ αὐτοῦ ATER | 9 ὁμολογεῖ BDMΣ μαρτυρεῖ
 καὶ ὁμολογεῖ ATER

846 γνορίμων πολλάκις ἀνδριζόμενοις ἐν πολέμῳ τὴν εὐκλεῆ τελευτήν
 15 εὐθαρσῶς ὑπομείναι συνέβη, ἀλλὰ γὰρ ἄτε τις δυσσεβῆς καὶ θεο-
 μάχος, τῆς παρατάξεως ἔτ' αὐτῷ πρὸ τοῦ πεδίου συνεστῶσης οἴκοι
 μένον αὐτὸς καὶ κρυπταζόμενος, τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν ὑπέχει,
 ἀθρόα θεοῦ πληγῆς καθ' ὅλον τοῦ σώματος μᾶστιγι, ὡς ἀλγηδόσιν
 20 δειναῖς καὶ περιωδνύαις ἐλαννόμενον προηῆ καταπεσεῖν, λιμῷ φθει-
 ῶς διαρρεῦσαντα τὸ μὲν πᾶν εἶδος τῆς παλαιᾶς μορφῆς ἀφανισθῆναι,
 ξηρῶν δ' αὐτὸ μόνον ὁστέων οἷόν τι μακροῦ χρόνου κατεσκελετευ-
 μένον εἰδωλον ὑπολειφθῆναι, ὡς μηδ' ἄλλο τι νομίζειν τοὺς παρόν-
 848 τας ἢ τάφον αὐτῷ τῆς ψυχῆς γεγονέναι τὸ σῶμα, ἐν ἡδὴ νεκρῷ
 καὶ παντελῶς ἀπορρεῦσαντι κατορρωγμένης. σφοδρότερον δ' 15
 ἔτι μᾶλλον τῆς θέου αὐτὸν ἐκ βάθους μυελῶν καταφλεγούσης,
 προσηδῶσιν μὲν αὐτῷ τὰ ὄμματα καὶ τῆς ἰδίας λήξεως ἀποπεσόντα
 5 πηρὸν αὐτὸν ἀφίησιν, ὃ δ' ἐπὶ τούτοις ἔτ' ἐμπνέων ἀνθομολογού-
 μενος τῷ κυρίῳ θάνατον ἐπεκαλεῖτο, καὶ τὸ πανύστατον ἐνδίκως
 ταῦτα τῆς κατὰ τοῦ Χριστοῦ παροιρίας χάριν ὁμολογήσας παθεῖν,
 τὴν ψυχὴν ἀφίησιν.

Οὕτω δὴτα Μαξιμίνον ἐκποδὸν γενομένου, ὃς μόνος ἔτι λείπων **IA 11 1**
 10 τῶν τῆς θεοσεβείας ἐχθρῶν, ἀπάντων χειρίστος ἀναπέφηνεν, τὰ μὲν
 τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἀνανεώσεως ἐκ θεμελιῶν χάριτι θεοῦ τοῦ παν-
 τοκράτορος ἠγείρετο ὃ τε τοῦ Χριστοῦ λόγος, εἰς δόξαν τοῦ τῶν
 ὅλων θεοῦ διαλάμπων, μείζονα τῆς πρόσθεν ἀπελάμβανεν παρησίαν,
 τὰ δὲ τῆς δυσσεβείας τῶν τῆς θεοσεβείας ἐχθρῶν αἰσχύνης ἐσχάτης
 15 καὶ ἀτιμίας ἐνεπίμπλατο. πρῶτός τε γὰρ Μαξιμίνος αὐτὸς κοινὸς 2
 ἀπάντων πολέμιος ὑπὸ τῶν κρατούντων ἀναγορευθεὶς, δυσσεβέστατος
 καὶ δυσωνυμώτατος καὶ θεομισέστατος τύραννος διὰ προγραμματίων

18—S. 848, 6 vgl. Vit. Const. 35, 16—24

ATERBDMΣΑ

19 προηῆ AT^rRBD^r προηῆ T¹EM πρὶν ἢ T^c προηῆ D¹ | 21 διαρρεῦσαντα
 TERBDM διαρρευσάσας A | 22 αὐτὸ μόνον ὁστέων M ὁστέων αὐτὸ μόνον
 D ὁστέων αὐτῷ μόνον B αὐτὸ μόνον ὁστέων γεγονέναι T¹E αὐτὸ μόνον ὁστέων
 γεγονέναι καὶ A αὐτὸ ἐκ μόνων ὁστέων γεγονὸς TrR

1 ἡδὴ AT¹E εἶδει TrRM γο ἐν εἶδει TemE¹m ὦ δὴ BD wie Σ | 5 ἔτ'
 ἐμπνέων AT^rRM γο ἔτ' ἐμπνέων TemE¹m ἐπεμπνέων T¹BD ἀποπνέων E |
 9 ἔτι λείπων ABDM ἐπιλείπων T^cER ἐπιλιπὼν T¹ | 12 τοῦ χν BDM χν ATER
 | 15 ἐνεπίμπλατο ARBD ἀνεπίμπλατο TEM | 15/16 μαξιμίνος αὐτὸς κοινὸς
 ἀπάντων πολέμιος BDM αὐτὸς ἐξείνος μαξιμίνος ἀπάντων πολεμιώτατος AT¹
 Tr αὐτὸς ἐξείνος μαξιμίνος κοινὸς ἀπάντων πολεμιώτατος TemER

- 848 δημοσίων ἀνεστηλίτετο, γραφαί τε ὅσαι εἰς τιμὴν αὐτοῦ τε καὶ τῶν
αὐτοῦ παίδων κατὰ πᾶσαν ἀνέκειντο πόλιν, αἱ μὲν ἐξ ὕψους εἰς
20 ἔδαφος ῥιπτούμεναι συνετρίβοντο, αἱ δὲ τὰς προσόψεις ἤχειοντο
σκοτεινῷ χρώματι καταμελανόμεναι, ἀνδριάντων τε ὁμοίως ὅπόσοι
εἰς αὐτοῦ τιμὴν διανεστήκεσαν, ὡσαύτως ῥιπτούμενοι συνετρίβοντο,
γέλωσ καὶ παιδιὰ τοῖς ἐνυβρίζειν καὶ ἐμπαροινεῖν ἐθέλουσιν ἐκκεί-
μενοι. εἶτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῆς θεοσεβείας ἐχθρῶν πᾶσαι 3
25 τιμὰ περιηροῦντο, ἐκτείνοντο δὲ καὶ πάντες οἱ τὰ Μαξιμίον φρο-
νοῦντες, ὅσοι μάλιστα τῶν ἐν ἀρχικοῖς ἀξιώμασιν ὑπ' αὐτοῦ τετι-
850 μημένοι τῇ πρὸς αὐτὸν κολακείᾳ σοβαρῶς ἐνεπαροίνησαν τῷ καθ'
ἡμᾶς λόγῳ· οἷος ἦν ὁ παρὰ πάντας αὐτῷ τιμιώτατος καὶ αἰδеси- 4
μώτατος ἐταίρων τε γνησιώτατος Πενκέτιος, δις ὑπάτος καὶ τρις
ὑπάτος καὶ τῶν καθόλου λόγων ἑπαρχος πρὸς αὐτοῦ καθεσταμένος,
5 Κουλιανός τε ὡσαύτως διὰ πάσης ἀρχικῆς προελθὼν ἐξουσίας, ὁ
καὶ αὐτὸς μυρίοις τοῖς κατ' Αἴγυπτον Χριστιανῶν ἐλλαμπρυνάμενος
αἵμασιν, ἄλλοι τε ἐπὶ τούτοις οὐκ ὀλίγοι, δι' ὧν μάλιστα τὰ τῆς
Μαξιμίον τυραννίδος ἐκραταιοῦτό τε καὶ ἠῤῥετο. ἐκάλει δὲ ἄρα 5
καὶ Θεότεκνον ἢ Δίκη, οὐδαμῶς τὰ κατὰ Χριστιανῶν αὐτῷ πεπραγ-
10 μένα λήθη παραδιδούσα. ἐπὶ μὲν γὰρ τῷ κατ' Ἀντιόχειαν ἰδρυ-
θέντι πρὸς αὐτοῦ ξοάνῳ δόξας εὐημερεῖν, ἤδη καὶ ἡγεμονίας ἤξιωτο
παρὰ Μαξιμίον, Δικίνιος δ' ἐπιβὰς τῆς Ἀντιοχείαν πόλεως φώραν 6
τε γοήτων ποιησάμενος, τοὺς τοῦ νεοπαγοῦς ξοάνου προφήτας καὶ
ιερεῖς βασάνοις ἠκίζετο, τίνι λόγῳ τὴν ἀπάτην καθυποκρίνοντο,
15 πυνθανόμενος· ὡς δ' ἐπικρούπεσθαι αὐτοῖς πρὸς τῶν βασάνων
συνελαυνόμενοι ἀδύνατον ἦν, ἐδήλουν δὲ τὸ πᾶν μυστήριον ἀπάτην
τυγχάνειν τέχνη τῇ Θεότεκνον μεμηχανημένην, τοῖς πᾶσιν τὴν ἀξίαν
ἐπιθεὶς Δίκην, πρῶτον αὐτὸν Θεότεκνον, εἶτα δὲ καὶ τοὺς τῆς γοη-
20 τείας κοινωνοὺς μετὰ πλείστας ὅσας αἰτίας θανάτῳ παραδίδω-
σιν. τούτοις ἅπασιν προσετίθεντο καὶ οἱ Μαξιμίον παῖδες, οὓς 7
ἤδη καὶ τῆς βασιλικῆς τιμῆς τῆς τε ἐν πίναξιν καὶ γραφαῖς ἀνα-
θέσεως πεποίητο κοινωνοὺς· καὶ οἱ συγγένειαν δὲ τοῦ τυράννου τὸ
πρὶν ἀγχοῦντες καὶ πάντας ἀνθρώπους καταδυναστεύειν ἐπηρμένοι
τὰ αὐτὰ τοῖς προδεδηλωμένοις μετὰ τῆς ἐσχάτης ἀτιμίας ἔπασχον,
25 ἐπεὶ μὴ ἐδέξαντο παιδείαν μηδὲ ἔγνωσαν μηδὲ συνῆκαν τὴν φάσζου-

ATERBDMΣΑ

24 πᾶσαι BDM πᾶσαι αἱ ATER > Σ | 26 οἱ BD

3 ἑτέρον ΜΣ | πενκέτιος Π Peucedius ΔΣ | 5 κουλιανός ΠΣ

Quintianus Δ | 7 τὰ ATcTrERM > T¹BD | 8 ἠῤῥετο τὸ γανρίαμα BD| 14 καθυποκρίνοντο BDM καθυποκρίνοντο T¹ καθυπεκρίνοντο ATcER |22 οἱ συγγένειαν TcTrEMΣ ἢ συγγένεια BD οἱ συγγενεῖς AT¹R

850 *σαν ἐν ἱεροῖς λόγοις παρακέλευσιν μὴ πεποιθήτε ἐπ' ἄρχοντας, 8*
 26 *ἐπὶ υἱοῦς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἔστιν σωτηρία· ἐξελεύσεται*
τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἀποστρέψει εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ· ἐν
 852 *ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολοῦνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐ-*
τῶν. <Θεῶ δὴ χάρις ἐπὶ πᾶσιν τῷ παντοκράτορι καὶ βασιλεῖ τῶν
ὄλων, πλείστη δὲ καὶ τῷ σωτῆρι καὶ λυτρωτῇ τῶν ψυχῶν ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστῷ, δι' οὗ τὰ τῆς εἰρήνης ἕκ τε τῶν ἕξωθεν ὀχληρῶν
 5 *καὶ τῶν κατὰ διάνοιαν βέβαια καὶ ἀσάλευτα φυλάττεσθαι ἡμῖν διὰ*
παντὸς εὐχόμεθα.>

2—6 an Stelle von θεῶι—εὐχόμεθα [Σ hier und, wie ATERM, am Anfang des 10. Buches, BD nur am Ende des 9. Buches] setzen hier aus der früheren Ausgabe ATERM ein: οὕτω δῆτα τῶν δυσσεβῶν ἐκκαθαρθέντων, μόνοις ἐφυλάττετο τὰ
 10 τῆς προσηκούσης βασιλείας βέβαιά τε καὶ ἀνεπίφθονα Κωνσταντίνῳ καὶ Αικωνίῳ· οἱ τῶν πρόσθεν ἀπάντων ἐκκαθάραντες τοῦ βίου τὴν θεοεχθρίαν, τῶν ἐκ θεοῦ προταρενθέντων ἀγαθῶν αὐτοῖς ἠσθημένως τὸ φιλάρετον καὶ θεοφιλὲς τό τε πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβὲς καὶ εὐχάριστον διὰ τῆς ὑπὲρ Χριστιανῶν ἐνεδείξαντο νομοθεσίας.

26—S. 852, 2 Psalm. 145, 3. 4

ATERBDMΣΑ

4 nach Χριστῶι + τῶι μονογενεῖ τοῦ θεοῦ καὶ τῶι λόγῳ αὐτοῦ Σ
 [= 856, 3, vgl. 862, 22. 23]

11 τῶν¹ Tc auf Rasur, ERM [= 10, 9, 9] τὸ Α | 12 ἠσθημένως TERM
 [= 10, 9, 9] ἠσθημένοι Α